Raspodjela dohotka i problem siromaštva u Republici Hrvatskoj

Vrbanić, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Organization and Informatics / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet organizacije i informatike**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:211:655018

Rights / Prava: Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 3.0

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE
VARAŽDIN

Repository / Repozitorij:

Faculty of Organization and Informatics - Digital Repository

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE

V A R A Ž D I N

Lucija Vrbanić

RASPODJELA DOHOTKA I PROBLEM SIROMAŠTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

ZAVRŠNI RAD

Varaždin, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE

V A R A Ž D I N

Lucija Vrbanić

Matični broj: 0016135879

Studij: Ekonomika poduzetništva

RASPODJELA DOHOTKA I PROBLEM SIROMAŠTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

ZAVRŠNI RAD

Mentorica:

Prof. dr. sc. Ksenija Vuković

Varaždin, srpanj 2021.

Lucija Vrbanić

Izjava o izvornosti

Izjavljujem da je moj završni/diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onima koji su u njemu navedeni. Za izradu rada su korištene etički prikladne i prihvatljive metode i tehnike rada.

Autor/Autorica potvrdio/potvrdila prihvaćanjem odredbi u sustavu FOI-radovi

Sažetak

Kroz ovaj rad nastoji se prikazati problem nejednakosti u raspodjeli dohotka i bogatstva, te problem siromaštva. Neravnomjernost u raspodjeli dohotka i bogatstva podrazumijeva da se dohodak i bogatstvo ne raspodjeljuju jednakomjerno među različitim skupinama u društvu. Još jedan značajan problem današnjice je i siromaštvo. Kako bi se utvrdilo stanje nejednakosti i stupnja siromaštva obradit će se određeni pokazatelji dohodovne nejednakosti i siromaštva, s posebnim osvrtom na navedene pokazatelje za Republiku Hrvatsku. Isto tako navedeni su i pojedini uzroci koji dovode do navedenih problema. Također trebalo bi se utvrditi i koji su mogući načini za smanjenje nejednakosti u raspodjeli dohotka i bogatstva, te mjere za borbu protiv siromaštva.

Ključne riječi: nejednakost; siromaštvo; raspodjela dohotka; socijalni transferi; mikrokrediti

Sadržaj

Sadržaj iii
1. Uvod 1
2. Problem nejednakosti u raspodjeli dohotka i bogatstva 2
2.1. Nejednakost u raspodjeli dohotka 5
2.1.1. Uzroci dohodovne nejednakosti 7
2.1.2. Pokazatelji dohodovne nejednakosti 9
2.1.2.1. Omjer S80/S20 9
2.1.2.2. Ginijev koeficijent 12
2.1.2.3. Lorenzova krivulja 14
2.2. Nejednakost u raspodjeli bogatstva 14
3. Problem siromaštva 16
3.1. Apsolutno siromaštvo 19
3.2. Relativno siromaštvo 20
3.3. Odnos između apsolutnog i relativnog siromaštva 21
3.4. Mjerenje siromaštva 21
4. Problem siromaštva u Hrvatskoj 23
4.1. Pokazatelji siromaštva u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji 24
4.1.1. Prag rizika od siromaštva 25
4.1.2. Stopa rizika od siromaštva 26
4.1.3. Relativni jaz rizika od siromaštva 29
4.1.4. Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti 30
4.1.5. Stopa teške materijalne deprivacije 32
4.2. Siromaštvo djece u Republici Hrvatskoj 34
5. Načini borbe protiv siromaštva 36
5.1. Socijalni transferi 38
5.2. Porezna politika 39
5.3. Mikrokrediti 40
6. Nacionalni programi na razini Europske unije usmjereni na borbu protiv siromaštva, depriviranosti i ekonomske i društvene isključenosti 41
6.1. Europa 2020. 41
6.2. Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.-2020.) 43
7. Utjecaj pandemije koronavirusa na siromaštvo 47
8. Zaključak 49
Popis literature 51
Popis grafikona 56
Popis tablica 57

1. Uvod

Ovaj završni rad orijentiran je na razmatranje problema nejednakosti u razdiobi dohotka i bogatstva, kao i problema siromaštva. Navedeni su problemi osobito rašireni na svjetskoj razini, ali su u različitoj mjeri zastupljeni u svakoj pojedinoj zemlji. Stoga se ovim radom nastoji utvrditi stupanj neravnomjernosti u alokaciji dohotka i stupanj siromaštva svojstven za Republiku Hrvatsku. Zbog toga će se uz teorijsku obradu nejednakosti u raspodjeli dohotka i bogatstva i problema siromaštva, promatrati i pojedini pokazatelji dohodovne nejednakosti, kao i izabrani pokazatelji siromaštva za Republiku Hrvatsku.

Nejednakost raspodjele dohotka i neravnomjernost u distribuciji bogatstva ogleda se u činjenici da se dohodak i bogatstvo različito distribuiraju između različitih društvenih skupina. To znači da pojedine društvene skupine tj. nekolicina stanovništva prisvaja značajan dio ukupnog dohotka, dok ostatak stanovništva ostvaruje niži dohodak. Navedena situacija dovodi do stanja u kojem mala društvena skupina, koja ostvaruje većinu dohotka, gomila svoje bogatstvo, dok ostatak stanovništva sa svojim dohotkom preživljava iz mjeseca u mjesec ili čak ne može zadovoljiti temeljne životne potrebe u potpunosti. Takva situacija dovodi do siromaštva. Siromaštvo je jedan od značajnih problema današnjice i uvijek aktualna tema, ali čini se da velik dio društva još uvijek nije svjestan činjenice koliko siromaštvo može smanjiti kvalitetu života i ugroziti mogućnosti onih koji žive u siromaštvu. Iz tog razloga bitno je kritički promišljati o siromaštvu, dakle tražiti njegove uzroke, posljedice i načine smanjenja siromaštva. Smisao promišljanja o dohodovnoj nejednakosti i problemu siromaštva prvenstveno je usmjeren na otkrivanje djelotvornih mjera za borbu protiv dohodovne nejednakosti i siromaštva. Borba protiv nejednakosti i siromaštva iznimno je važna, budući da su dohodovna nejednakost i siromaštvo problemi koji zahvaćaju, odnosno imaju utjecaj na različite aspekte ljudskog života i samim time mogu značajno ugroziti kvalitetu života. Iz tog je razloga potrebno podizanje svijesti o tome koliko su navedeni problemi pogubni kako za pojedince koji žive u siromaštvu, tako i za društvo u cjelini.

Prilikom promišljanja o temi raspodjele dohotka i problemu siromaštva koristili su se raznovrsni statistički pokazatelji, čiji su najvažniji izvori Eurostat i Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. Prema podacima prikupljenim iz navedenih izvora kreirane su tablice s pokazateljima za Republiku Hrvatsku i odabrane zemlje Europske unije, te su također pojedini pokazatelji grafički prikazani radi lakše usporedbe, a isto tako su i teorijski objašnjeni. Teorijski dio vezan uz obradu problema neravnomjernosti u raspodjeli dohotka i bogatstva, te problema siromaštva temelji se na proučavanju ulomaka iz različitih znanstvenih časopisa dostupnih na portalu hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa (Hrčak).

2. Problem nejednakosti u raspodjeli dohotka i bogatstva

U današnje vrijeme temeljni je cilj uspostavljanje jednakosti među ljudima kako na razini pojedinih država, tako i na internacionalnoj razini. Upravo je jednakost jedna od temeljnih značajki današnjih demokratskih država (Hrvatska enciklopedija, bez dat.). U tom se smislu pod pojmom jednakosti podrazumijeva jednakost građana u političkim pravima. Ugovorom o Europskoj uniji navedeno je da se između ostalog djelovanje Europske unije temelji na jednakosti i poštovanju ljudskih prava, uključujući i prava pripadnika manjina (Službeni list Europske unije, 2016). Upravo je iz tog razloga, načelo jednakosti, jedno od temeljnih načela Europske unije. Osim toga u navedenom se dokumentu navodi da je jedan od ciljeva Europske unije borba protiv društvene isključenosti i diskriminacije, kao i poticanje socijalne pravde i zaštite, te ravnopravnosti žena i muškaraca (Službeni list Europske unije, 2016). Isto se tako i u „Povelji Europske unije o temeljnim pravima“ stavlja naglasak na jednakost kao jedno od načela Europske unije. U navedenom se dokumentu jednakost promatra kao jednakost svih ljudi pred zakonom, kao i jednakost bez obzira na spol, boju kože, etničko ili socijalno podrijetlo, religiju, jezik ili bilo koju drugu karakteristiku koja može uzrokovati nejednakost među ljudima (Povelja Europske unije o temeljnim pravima (2016/C 202/02)).

Na osnovu svega prethodno opisanog može se primijetiti kako su ljudi na razini Europske unije u velikoj mjeri jednaki u svojim političkim pravima, ali među njima ipak postoje značajne ekonomske razlike koje su prisutne, kako između ljudi unutar država članica, tako i među državama članicama Europske unije (Milan, 2019). Ekonomske se razlike prvenstveno ogledaju u različitim visinama dohotka i bogatstva koji ostvaruju i posjeduju pojedine društvene skupine (Polovina i Medić, 2002, str. 279). S obzirom da današnja društva karakterizira nejednaka raspodjela dohotka i bogatstva među različitim društvenim skupinama, može se raspravljati o nejednakosti dohotka i bogatstva.

„Ekonomske nejednakosti u raspodjeli ekonomske moći (dohotka i bogatstva), te s njima povezane društvene nejednakosti u širem smislu, postojale su oduvijek u ekonomskoj povijesti.“ (Pavlišić, 2016). Nejednakost između bogatih i siromašnih javlja se istovremeno s pojavom prvih vlasničkih odnosa (Pavlišić, 2016). Međutim, način borbe protiv siromaštva, društveni stavovi prema siromašnim pojedincima kao i odnos političkih elita prema nejednakostima mijenjali su se tijekom vremena ovisno o dominantnoj ideologiji i ekonomskoj teoriji pojedinog razdoblja (Pavlišić, 2016). Unatoč činjenici da društvo 21. stoljeća karakterizira značajan napredak na svim područjima ljudskog života i visoka razina blagostanja, još uvijek postoje značajne razlike u raspodjeli dohotka unutar zemalja i između njih (Pavlišić, 2016). Neujednačenost u raspodjeli dohotka najčešće prati i marginalizacija te socijalna isključenost pojedinih društvenih skupina što dovodi do općeg nezadovoljstva te narušava gospodarsku i političku stabilnost neke zemlje. Sve to posljedično može nepovoljno utjecati na činitelje proizvodnje u nekoj zemlji, umanjiti razinu ekonomske kreativnosti te onemogućiti različitim društvenim skupinama ostvarivanje svojeg punog potencijala (Pavlišić, 2016). Prema tome može se tvrditi da ekonomska nejednakost tj. neujednačenost u razdiobi dohotka i bogatstva može značajno ugroziti konkurentsku prednost i uspjeh pojedine države na međunarodnom tržištu (Pavlišić, 2019).

Problem nejednakosti je složen i obuhvaća različite dimenzije. Među najvažnijim dimenzijama koje nejednakost obuhvaća su nejednakost ishoda i nejednakost mogućnosti (Europska komisija, 2017). Nejednakost u raspodjeli dohotka i bogatstva može se ubrojiti u kategoriju nejednakosti ishoda (Pavlišić, 2019). Kao važan aspekt nejednakosti ističe se nejednakost mogućnosti. U tom smislu pod pojmom nejednakosti podrazumijevaju se razlike u mogućnostima koje mogu biti uvjetovane rođenjem, životnim izborima pojedinca ili njegovom srećom (Europska komisija, 2017). Pod razlikama u sreći pojedinaca podrazumijeva se da određeni pojedinci jednostavno imaju veću vjerojatnost biti u pravo vrijeme na pravom mjestu te iskoristiti priliku za povećanje svojeg blagostanja, dok je za druge ta vjerojatnost manja. Iako nejednakost mogućnosti nije izravno povezana s dohodovnom nejednakošću, ona može utjecati na povećanje dohodovne nejednakosti. Uslijed nedostatka jednakih mogućnosti povećat će se dohodovna nejednakost, budući da su vještine i potencijal sljedeće generacije za rast financijskih primanja sve neujednačeniji s obzirom na njihov različit početni položaj (Europska komisija, 2017). Tako primjerice, razlike u mogućnostima u obrazovanju mogu utjecati na dohodovnu nejednakost. Pripadnici siromašnijih društvenih slojeva zbog nedostatka novčanih sredstava, u pojedinim situacijama ne mogu si priuštiti fakultetsko obrazovanje niti opremu i materijale potrebne za školovanje, a time bi se njihova mogućnost za ostvarivanje viših razina dohotka znatno povećala.

Nejednakost u raspodjeli dohotka, kao i nejednakost u raspodjeli bogatstva temeljni su razlog koji dovodi do raslojavanja društva na nekolicinu bogatih, dok se istovremeno povećava broj onih koji žive u siromaštvu ili riziku od siromaštva (Knez, 2020). U slučaju da se nejednakost u distribuciji dohotka poveća to će uzrokovati i povećanje broja siromašnih u nekoj zemlji (Odobaša, 2012). Osim toga rast nejednakosti u distribuciji dohotka u konačnici utječe i na povećanu nejednakost u raspodjeli bogatstva. Povećanje neravnomjernosti u raspodjeli dohotka i bogatstva prouzročit će situaciju u kojoj će se društvo podijeliti na manjinu bogatih i velik broj osiromašenih pojedinaca, pri čemu dolazi i do smanjenja srednje klase građana koja u velikom broju država svijeta prevladava u njihovoj društvenoj strukturi (Pavlišić, 2019). Uslijed takvih okolnosti osiromašeni dijelovi stanovništva, koji najčešće čine većinu u nekoj zemlji, gube povjerenje u druge društvene skupine kao i u državne institucije (Odobaša, 2012).

„Određena razina nejednakosti može potaknuti ulaganja u ljudski kapital, pridonijeti mobilnosti i potaknuti inovacije.“ (Milan, 2019). Dakle u tom slučaju nejednakost može poslužiti kao motivacija kojom se potiče stanovništvo neke zemlje da postignu uspješnije rezultate, vlastitim radom i time daju svoj doprinos u poticanju ekonomskog rasta (Milan, 2019). Usprkos tome, nejednakost ipak donosi velik broj negativnih posljedica za društvo te stoga može značajno narušiti gospodarski rast. Tako primjerice, osobe s vrlo niskom razinom dohotka obično nemaju dovoljno novčanih sredstava za ulaganje u razvoj vlastitih vještina i daljnje obrazovanje, pa stoga ne mogu ostvariti svoj puni potencijal. Upravo je ovo jedan od uzroka zbog kojeg se pojedine države susreću s nedostatkom kvalificirane radne snage, što može ugroziti ukupni ekonomski rast (Milan, 2019). Dakle, neravnomjernost u raspodjeli dohotka nepovoljno utječe na gospodarski rast u dugom roku, budući da predstavlja izvor mogućih sukoba među različitim društvenim skupinama, a isto tako umanjuje mogućnost najsiromašnijih pojedinaca da punopravno i učinkovito sudjeluju u gospodarskom životu (Pavlišić, 2019). Također zemlje u kojima je velik udio siromašnih karakterizira niska kupovna moć stanovništva, zbog čega ne postoji dobar temelj za razvoj domaće proizvodnje (Nestić, 1999).

2.1. Nejednakost u raspodjeli dohotka

Prilikom razmatranja problema nejednakosti u raspodjeli dohotka potrebno je definirati pojam dohotka. „Dohodak je ukupni prihod ili gotovina stečena u određenom vremenskom razdoblju, a sastoji se od prihoda od rada i vlasništva te transfernih plaćanja.“ (Polovina i Medić, 2002, str. 279). Dakle, dohodak predstavljaju sva novčana primanja što ih neka osoba realizira tijekom određenog vremenskog perioda, uključujući pritom najamnine, kamate, rente, dividende te transferna plaćanja (Polovina i Medić, 2002, str. 198). Prema tome nejednakost u raspodjeli dohotka odnosi se na razlike u distribuciji navedenih sastavnica dohotka među stanovništvom (El Balawi, 2018). Dohodovna nejednakost povezana je s načinom na koji se dohodak, stvoren u gospodarstvu, raspoređuje među stanovništvom (Europska komisija, 2017).

„Izvori nejednakosti u raspodjeli dohotka od rada su mnogobrojni, a najznačajniji su: razlike u sposobnostima i vještinama pojedinih radnika, u intenzitetu rada, u zanimanjima, u stupnju obrazovanja, diskriminacija po spolu, boji kože, vjeri ili drugim kriterijima, itd.“ (Polovina i Medić, 2002, str. 281). S druge strane, nejednakosti u dohodcima od vlasništva proizlaze iz razlika u stečenom ili naslijeđenom bogatstvu, a tek neznatan dio nejednakosti proizlazi iz razlika u štednji ili kapitalnih dobitaka (Polovina i Medić, 2002, str. 281).

Nejednakost u raspodjeli dohotka u mnogim zemljama uzrokuje situaciju u kojoj nekolicina bogatih prisvaja većinu ukupnog dohotka, dok ostatak stanovništva ostvaruje manji dio ukupnog dohotka. Osim u visini dohotka, dohodak bogatih i siromašnih građana razlikuje se i u strukturi. Činjenica je da imućni građani većinu svoga dohotka ostvaruju od kapitalnih dobitaka, dakle prodajom određene imovine po cijeni većoj od kupovne, dok manji dio dohotka čini dohodak od rada. S druge strane, onaj dio stanovništva koji se ne ubraja u skupinu bogatih građana i čini većinu stanovništva neke zemlje, znatan dio svojeg dohotka ostvaruje upravo od rada, a ne iz kapitalnih dobitaka.

Činjenica da bogati pojedinci svoj dohodak uglavnom ostvaruju u obliku dohotka od vlasništva i tek manjim dijelom dohotkom od rada, jedan je od povoda zbog kojeg dolazi do neravnomjernosti u raspodjeli dohotka i bogatstva među različitim društvenim skupinama (Odobaša, 2012). Najčešće se u 1% najbogatijih u svijetu redovito ubrajaju vlasnici velikih multinacionalnih poduzeća, kao i oni pojedinci koji u svojem vlasništvu posjeduju dionice ili druge vrijednosne papire, njihovo se bogatstvo brže povećava kroz ostvarene kapitalne dobitke, nego što bi to bio slučaj da svoj dohodak ostvaruju isključivo iz plaća tj. dohotka od rada (Odobaša, 2012).

Iako se pretpostavlja da bogati imaju visoku potrošnju, oni ne troše u potpunosti svoj dohodak na zadovoljavanje osnovnih životnih potreba. Bogati pojedinci zapravo određeni dio dohotka mogu usmjeriti i na kupnju dionica ili investirati u neke profitabilne poslove čime povećavaju svoj dohodak i imovinu (Odobaša, 2012). Suprotno tome, osobe s niskim razinama dohotka svoj dohodak u cijelosti koriste na podmirivanje temeljnih životnih potreba, te im nakon podmirivanja osnovnih troškova života ne preostaje dovoljno dohotka koji bi mogli uštedjeti ili investirati (Odobaša, 2012). Iz navedenog se može zaključiti kako bogatijima, visok dohodak koji ostvaruju omogućava povećanje bogatstva, dok oni s manjim razinama dohotka uspijevaju tek podmiriti svoje osnovne životne potrebe, zbog čega se razlike između navedenih društvenih skupina povećavaju.

Pretjerana nejednakost u raspodjeli dohotka može narušiti ekonomski rast u nekoj zemlji. Naime, ukoliko su razlike u dohodcima unutar neke zemlje visoke to znači da postoje značajne razlike među društvenim skupinama. Uslijed takvih okolnosti osobe s niskim razinama dohotka, zbog nedostatka potrebnih novčanih sredstava nemaju mogućnost ulaganja u vlastite vještine i školovanje, te stoga ne mogu ostvariti svoj puni potencijal i time doprinijeti ukupnom rastu (Pavlišić, 2019). Isto tako zbog dohodovne se nejednakosti može smanjiti potražnja u gospodarstvu čime će se utjecati i na smanjenje gospodarskog rasta, budući da kućanstva s nižim dohotkom iako troše svoj cjelokupni dohodak za podmirivanje osnovnih životnih potreba, nemaju na raspolaganju dovoljan dohodak da bi se povećala potražnja u gospodarstvu (Europska komisija, 2017). Nejednakost, između ostalog, narušava i socijalnu pravednost. Ukoliko je raspodjela dohotka i bogatstva iznimno neravnomjerna, dovodi u pitanje održavanje društvene ravnoteže i osjećaja pripadnosti nekom društvu (Europska komisija, 2017).

Nejednakost dohotka u velikoj mjeri varira između različitih dijelova svijeta. Najniža nejednakost u raspodjeli dohotka tako je prisutna u Europi, dok se najviša razina nejednakosti bilježi na Bliskom Istoku (World inequality Lab, 2018). Tijekom 2016. godine 10% populacije koja ostvaruje najveći dohodak ostvarivalo je ukupno 37% nacionalnog dohotka u Europi (World inequality Lab, 2018). U drugim dijelovima svijeta taj je postotak bio veći od 37%, a najveću vrijednost od 61% nacionalnog dohotka bilježi u zemljama Bliskog Istoka (World inequality Lab, 2018).

Prema podacima iz Izvještaja o nejednakosti u svijetu objavljenog 2018. godine navodi se kako se u proteklom desetljeću bilježi porast nejednakosti u gotovo svim zemljama svijeta. Međutim, nejednakost se u različitim zemljama povećava različitim brzinama, budući da se zemlje međusobno razlikuju prema političkom ustroju i djelotvornosti državnih institucija (World inequality Lab, 2018). U zemljama Bliskog Istoka, subsaharske Afrike i u Brazilu nejednakost u raspodjeli dohotka nema nekih značajnijih promjena tijekom vremena, premda je nejednakost iznimno visoka u tim zemljama (World inequality Lab, 2018). S druge strane, europske zemlje bilježe umjereni porast nejednakosti dohotka tijekom vremena. Dakle, iako nejednakost u Europi raste, nema nikakvih iznenadnih povećanja nejednakosti tijekom vremena (World inequality Lab, 2018). Razmatrajući kretanje nejednakosti u SAD- u i Europi, može se primijetiti da je kretanje nejednakosti dohotka u prošlosti bilo na otprilike istim razinama tj. nejednakost dohotka bila je neznatno veća u SAD-u (World inequality Lab, 2018). Kao što je i ranije navedeno nejednakost se u Europi povećavala umjereno, dok u SAD-u dolazi do bržeg povećanja nejednakosti zbog čega je u 2015. razina nejednakosti dohotka znatno veća u SAD-u (World inequality Lab, 2018). Takva razlika između Europe i SAD-a djelomično je uvjetovana neusklađenošću u obrazovnom sustavu Sjedinjenih Američkih Država u smislu dostupnosti obrazovanja, kao i njihovom poreznom politikom (World inequality Lab, 2018).

2.1.1. Uzroci dohodovne nejednakosti

Razlike između bogatih i siromašnih zemalja potaknute su s početkom modernog gospodarskog razvoja (Cini, Drvenkar i Marić, 2011). Industrijska revolucija tijekom 19. stoljeća stvorila je temelje za snažan gospodarski razvoj, ali istovremeno je dovela do velikih socijalnih problema. Naime, uvođenjem strojeva mijenja se način proizvodnje većine poduzeća, smanjuje se potražnja za fizičkim radom i velik broj radnika ostaje bez posla, posebice u razvijenim zemljama tj. zemljama koje su prednjačile u industrijskoj revoluciji (Hrvatska enciklopedija, bez dat.). Istovremeno nerazvijene zemlje uslijed nedostatka znanja i resursa, bilježe slabiji gospodarski rast i zaostaju za razvijenim zemljama.

Kao još jedan od mogućih razloga povećanja nejednakosti dohotka tijekom vremena je promjena u ponudi i potražnji za radnicima (Pindyck i Rubinfeld, 2005, str. 28). Zahvaljujući razvoju informacijsko-komunikacijske tehnologije, kao i tehnologije općenito, dolazi do značajnih promjena u potražnji za radom. Povećala se potražnja za stručnim radnicima koji posjeduju specifična znanja poput inženjera, znanstvenika, menadžera i sličnih zanimanja, dok se istovremeno smanjila potražnja za nestručnim radnicima ili radnicima ograničenog znanja. Takva situacija dovela je do povećanja plaća tj. dohotka od rada stručnih radnika uz istovremeno smanjenje plaća nestručnih radnika.

Između ostalog kao još jedan potencijalni uzrok neujednačenosti u raspodjeli dohotka mogu se navesti i promjene u strukturi proizvodnje te premještanje industrijske proizvodnje iz razvijenih u manje razvijene zemlje s jeftinijom radnom snagom (Odobaša, 2012). Takvom stanju pogodovala je situacija u razvijenim zemljama u kojima sve veći broj ljudi zaposlen u uslužnom sektoru. Osnovni je problem taj što se između zaposlenih u uslužnim djelatnostima javlja podjela na manji broj visoko plaćenih poslova koje najčešće obavljaju pojedinci s višim stupnjem obrazovanja i poslove koji jamče tek minimalnu plaću, a takve poslove najčešće obavljaju osobe s nižim stupnjem obrazovanja (Odobaša, 2012).

Drugim riječima, u povećanju nejednakosti svoj je doprinos imao proces globalizacije. Globalizacija dovodi do situacije u kojoj različiti proizvodi postaju dostupni velikom broju pojedinaca širom svijeta, do značajnih znanstvenih i tehnoloških otkrića, a samim time dovodi i do pronalaženja načina da se proizvede više dobara (Karlić, 2009). Usprkos tome što globalizacija dovodi do povezivanja tržišta različitih zemalja, velik broj svjetskog stanovništva ipak ne živi u izobilju već postoji manji dio bogatih, široka srednja klasa i značajan broj pojedinaca koji žive u siromaštvu (Pavlišić, 2016). Dakle negativna posljedica globalizacije leži u tome što vrlo često bogata multinacionalna poduzeća, iako premještaju svoju proizvodnju u siromašne i nerazvijene zemlje, često to ne čine zbog smanjenja siromaštva i nejednakosti već zbog smanjenja troškova proizvodnje kroz jeftiniju radnu snagu i dostupnost potrebnih prirodnih resursa, kojima su najčešće bogate nerazvijene zemlje, kako bi što lakše ostvarili veće profite (Karlić, 2009). Na taj način pozitivne strane globalizacije i ekonomskog rasta mogu iskusiti samo one skupine stanovništva koje imaju ekonomsku i političku moć te stoga mogu usmjeriti društvo i čovjeka svojim ciljevima (Karlić, 2009). Isto tako uslijed ubrzanog razvoja tehnologije omogućena je veća proizvodnja i zarade koje ne zahtijevaju mnoštvo radne snage. Iz tog se razloga broj nezaposlenih, kao i privremeno zaposlenih svakodnevno povećava (Karlić, 2009). Osim toga globalizacija je potaknula migracije i sve češće iseljavanje stanovništva u razvijene zemlje u kojima mogu lakše doći do posla.

Osim toga, tehnološki napredak dovodi do značajnih razlika među plaćama visokokvalificiranih pojedinaca, posebice u sektorima od velikog značaja za gospodarstvo, a u današnjim uvjetima to su informacijsko komunikacijske tehnologije (Europska komisija, 2017). Također zahvaljujući tehnološkom napretku dolazi do automatizacije. Proces automatizacije podrazumijeva uvođenje strojeva koji zamjenjuju ljudski rad, čime istovremeno smanjuju potražnju i potrebe za radnicima srednje i niže razine obrazovanja (Europska komisija, 2017).

Uz sve navedene potencijalne uzroke dohodovne nejednakosti, kao još jedan moguć uzrok nejednakosti u raspodjeli dohotka mogu se navesti i brojni problemi vezani uz demografiju. Među njima, danas je u većini zemalja prisutan trend starenja stanovništva, smanjene stope fertiliteta, rastuće nezaposlenosti mladih, te značajnih troškova mirovinskog i zdravstvenog sustava (Pavlišić, 2016).

2.1.2. Pokazatelji dohodovne nejednakosti

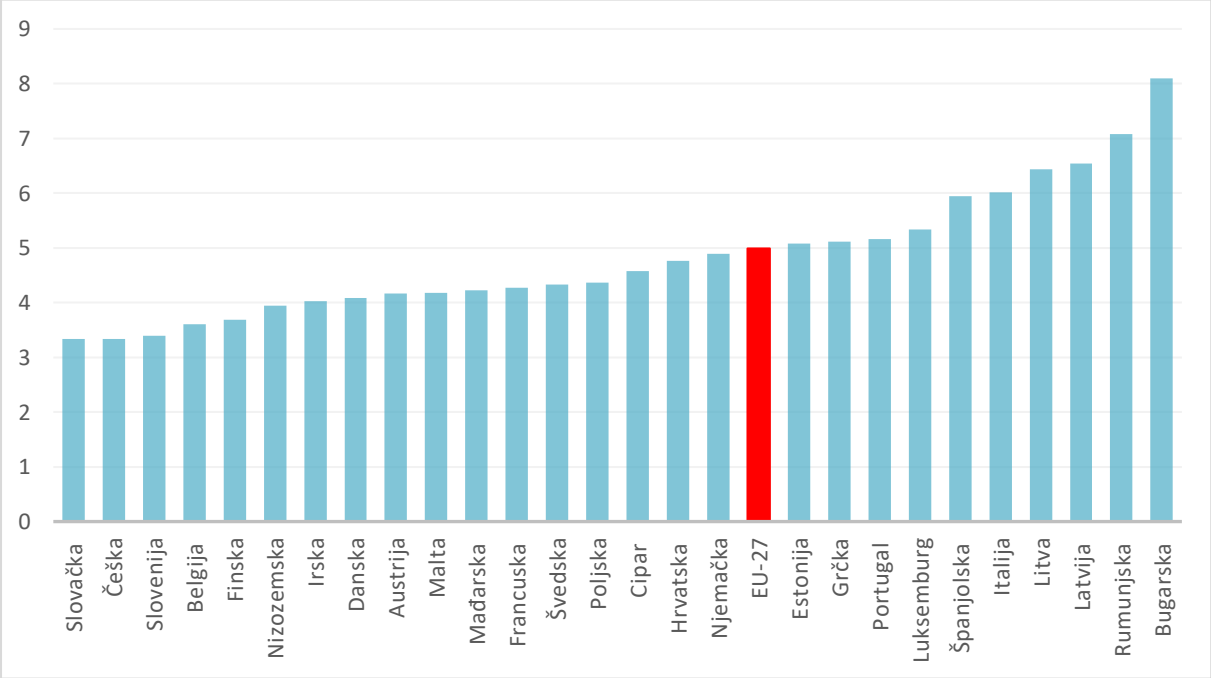
Postoji mnoštvo pokazatelja kojima se mjeri dohodovna nejednakost. Međutim, najčešće se za mjerenje dohodovne nejednakosti koriste omjer S80/S20, Ginijev koeficijent i Lorenzova krivulja.

2.1.2.1. Omjer S80/S20

„Omjerom S80/S20 mjeri se godišnji dohodak 20% najbogatijih kućanstava i uspoređuje s godišnjim dohotkom 20% najsiromašnijih kućanstava.“ (Europska komisija, 2017). Ovaj je pokazatelj ključan za mjerenje nejednakosti s aspekta socijalnih pokazatelja. „Omjer S80/S20 pruža informaciju o tome koliko puta je godišnji dohodak 20% najbogatijih kućanstava veći od godišnjeg dohotka 20% najsiromašnijih kućanstava.“ (Europska komisija, 2017). Što je vrijednost navedenog pokazatelja veća to će biti veća dohodovna nejednakost (Europska komisija, 2017). S druge strane, ukoliko je vrijednost ovog pokazatelja manja, to podrazumijeva da je raspodjela dohotka ravnomjernija, a dohodovna nejednakost manja. Kada bi vrijednost omjera S80/S20 bila jednaka 1, u tom slučaju može se govoriti o savršenoj dohodovnoj jednakosti, što znači da sva kućanstva imaju istovjetan dohodak na godišnjoj razini (Europska komisija, 2017).

Sukladno podacima Eurostata za 2019. godinu navedeni pokazatelj ima najveću vrijednost od 8,10 za Bugarsku (Eurostat, 2021). Prema tome godišnji dohodak 20% najbogatijih domaćinstava 8 je puta veći od godišnjeg dohotka najsiromašnijih domaćinstava (Eurostat, 2021). „Jedan od potencijalnih razloga visokog stupnja dohodovne nejednakosti u Bugarskoj može biti nedostatan utjecaj preraspodjele poreza i naknada na ujednačavanje raspodjele dohotka.“ (Europska komisija, 2017). Najmanju vrijednost omjer S80/S20 poprima u Češkoj i Slovačkoj, gdje iznosi 3,34 (Eurostat, 2021). Shodno tome, može se primijetiti kako je dohodovna nejednakost najniža u te dvije zemlje tj. nema značajnih razlika u raspodjeli dohotka unutar tih dviju zemalja.

Za Republiku Hrvatsku ovaj pokazatelj iznosi 4,76, dok je procijenjena vrijednost omjera S80/S20 za Europsku uniju 4,99 (Eurostat, 2021). Dakle, nejednakost u raspodjeli dohotka u Republici Hrvatskoj nešto je manja od procijenjene dohodovne nejednakosti za 27 zemalja Europske unije. Međutim, na grafikonu 1 vidljivo je kako se Republika Hrvatska ipak nalazi u skupini zemalja koje imaju nešto višu dohodovnu nejednakost u odnosu na određene države Europske unije, kao što su primjerice Češka, Slovačka i Slovenija. Dakle, stupanj dohodovne nejednakosti u zemljama Europske unije uvelike varira, što se djelomično može pripisati i različitim stanjima na tržištu rada unutar svake pojedine članice, te učinkovitosti preraspodjele putem poreza i naknada (Europska komisija, 2017). Isto tako nejednakost povećava i usporen rast dohotka siromašnijih skupina građana uz istovremeni brži rast dohotka najbogatijih, tehnološke promjene koje mijenjaju potražnju za radnom snagom, uspješnost i učinkovitost državnih institucija, te ostali činitelji kao što su struktura stanovništva i kućanstava (Europska komisija, 2017).

Grafikon 1. Omjer S80/S20 za Europsku uniju u 2019. godini (Izvor: Eurostat, 2021)

Promatrajući kretanje omjera S80/S20 za Republiku Hrvatsku prikazanog u tablici 1 vidljivo je kako se navedeni pokazatelj tijekom vremena uglavnom smanjuje. To znači da se poduzimaju odgovarajuće mjere kojima se nastoji smanjiti dohodovna nejednakost među različitim društvenim skupinama unutar Republike Hrvatske. Republika Hrvatska usvojila je strategiju Europa 2020. (Vlada Republike Hrvatske, bez dat.). Stoga se Republika Hrvatska obvezala na poduzimanje mjera kojima se nastoji povećati ulaganja u istraživanje i razvoj, kao i mjere kojima će se povećati zaposlenost (Vlada Republike Hrvatske, bez dat.). Na taj se način nastoji umanjiti dohodovna nejednakost, a samim time utječe se i na siromaštvo čiji uzrok može biti i dohodovna nejednakost. Ciljevi i aktivnosti koji se poduzimaju u okviru ostvarivanja ciljeva strategije Europa 2020. u Republici Hrvatskoj navest će se kasnije u radu. Međutim, nezaposlenost nije jedini i glavni uzrok nejednakosti i siromaštva u Republici Hrvatskoj. Mnogo veći utjecaj na nejednakost i siromaštvo u Republici Hrvatskoj imaju razlike u dohodcima stanovništva, koje posebice dolaze do izražaja kod stanovnika koji žive u malim gradovima na istoku i jugoistoku Hrvatske, kao i u ruralnim područjima (McBride, 2017). Osim toga, značajan utjecaj imala je i Velika recesija iz 2008. godine, koja se iznimno nepovoljno odrazila na hrvatsko gospodarstvo i dovela do udvostručenja broja djece koja žive u siromaštvu (McBride, 2017). Prema tome može se zaključiti da Republika Hrvatska treba poduzeti znatno veće napore u borbi protiv siromaštva i nejednakosti, a isto tako treba usvojiti cjelovit pristup za smanjenje nejednakosti među društvenim skupinama, budući da su uzroci siromaštva raznovrsni, kao i kategorije siromašnih.

Također promatrajući podatke Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske može se uočiti da se udio 20% stanovništva s najvećim dohotkom u ukupnom raspoloživom dohotku tijekom vremena smanjuje, dok se udio 20% stanovništva s najnižim dohotkom povećava (Državni zavod za statistiku [DZS],2016; DZS, 2020). Dakle navedena se činjenica odražava i u smanjenju omjera S80/S20.

Tablica 1. Kretanje omjera S80/S20 za Republiku Hrvatsku (Izvor: Eurostat, 2021)

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017	2018.	2019.
Republika Hrvatska	5,54	5,58	5,36	5,34	5,12	5,16	5,00	5,03	5,00	4,76

2.1.2.2. Ginijev koeficijent

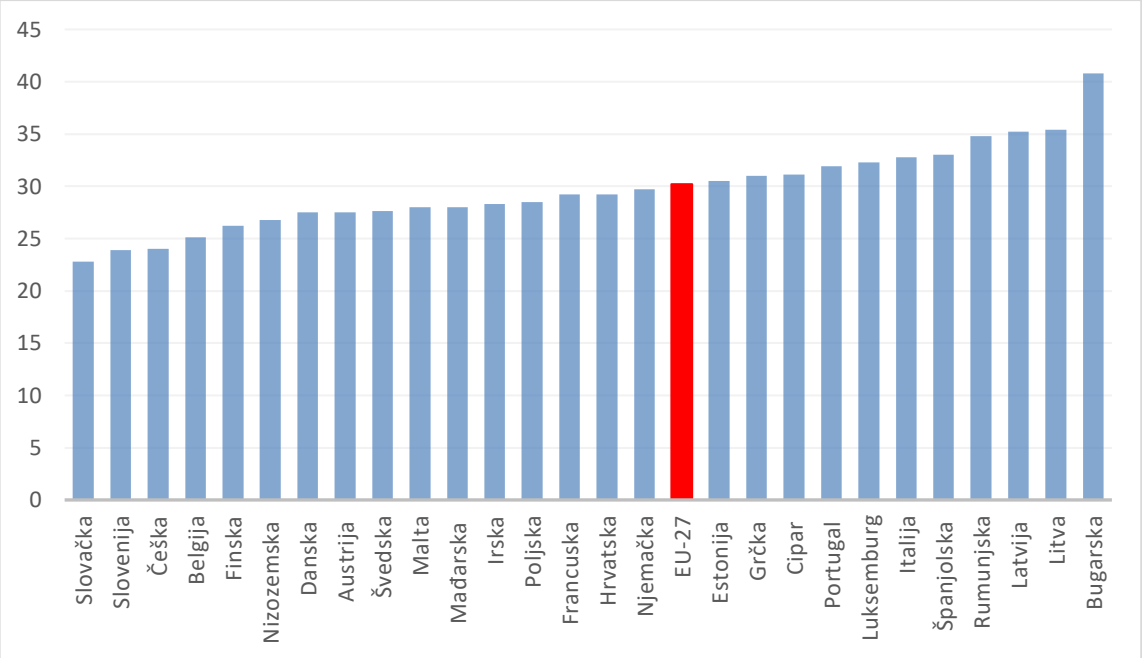
Sljedeći pokazatelj je Ginijev koeficijent. „Njime se mjeri raspodjela dohotka uspoređivanjem dohodovnog položaja svakog kućanstva u odnosu na sva druga kućanstva.“ (Europska komisija, 2017). Ovaj se pokazatelj najčešće koristi na međunarodnoj razini, te se također vrlo često koristi radi usporedbe dohodovne nejednakosti različitih zemalja. Ginijev koeficijent iskazuje se u obliku postotka u rasponu od 0 do 100 (Europska komisija, 2017). Ako Ginijev koeficijent poprimi vrijednost jednaku 0 znači da je raspodjela dohotka u potpunosti jednakomjerna. U suprotnom ako je vrijednost Ginijeva koeficijenta jednaka 100 znači da sav dohodak gospodarstva pripada samo jednom domaćinstvu, točnije riječ je o potpunoj dohodovnoj nejednakosti (Europska komisija, 2017). Iako je Ginijev koeficijent jedna od najčešće korištenih mjera i ima svoje prednosti, postoje i određeni nedostaci navedenog pokazatelja.

Prednost Ginijeva koeficijenta kao pokazatelja nejednakosti je u jednostavnosti njegove interpretacije (Penpoin, 2020). Dakle, na temelju njegova iznosa moguće je donositi zaključke o neujednačenosti u raspodjeli dohotka unutar pojedine zemlje. Također ovaj je pokazatelj dohodovne nejednakosti reprezentativan za određivanje nejednakosti u razdiobi dohotka, te predstavlja promjene u raspodjeli dohotka za cjelokupnu populaciju (Penpoin, 2020). Između ostalog, Ginijev koeficijent ne ovisi o broju stanovnika neke zemlje.

Međutim, vrijednost navedenog pokazatelja ovisi o reprezentativnosti uzorka pa ponekad dolazi do situacije da različite tehnike uzorkovanja rezultiraju i različitim vrijednostima Ginijeva koeficijenta za određeno područje (Penpoin, 2020). Isto tako, kao mogući nedostatak Ginijeva koeficijenta može se navesti činjenica da se na temelju njegove vrijednosti ne može doći do informacije tko su bogati i koliko je njihovo bogatstvo, kao ni informacije tko su siromašni i koju razinu dohotka ostvaruju (Penpoin, 2020). Također dvije zemlje mogu imati istu vrijednost Ginijeva koeficijenta, ali posve drugačiju raspodjelu dohotka.

Promatrajući grafikon 2 vidljivo je kako najnižu vrijednost Ginijev koeficijent poprima u Slovačkoj i iznosi 22,8 što znači da je neravnomjernost u raspodjeli dohotka za tu zemlju najniža na razini cjelokupne Europske unije (Eurostat, 2021). S druge strane, Ginijev koeficijent za Bugarsku iznosi 40,8 zbog čega se može utvrditi da je dohodovna nejednakost u navedenoj zemlji visoka (Eurostat, 2021). Republika Hrvatska s vrijednošću Ginijevog koeficijenta od 29,2 nalazi se nešto ispod prosječne vrijednosti Ginijevog koeficijenta za cjelokupnu Europsku uniju (Eurostat, 2021). Dakle, uslijed različitih uvjeta u gospodarstvu svake pojedine zemlje, te njihovoj različitoj društvenoj strukturi i nejednakost u raspodjeli dohotka drugačija je za svaku pojedinu zemlju.

Aksentijević Karaman, Bogović i Ježić (kao što citira Knez, 2020) navode kako vrijednost Ginijeva koeficijenta u rasponu od 20 do 35 predstavlja relativno ravnomjernu raspodjelu dohotka. Na osnovu toga može se utvrditi da je raspodjela dohotka u Republici Hrvatskoj za 2019. godinu prihvatljiva, međutim zaostaje za značajnim brojem zemalja Europske unije, te bi se ipak trebalo težiti smanjenju nejednakosti.

Grafikon 2. Ginijev koeficijent za zemlje Europske unije u 2019. godini (Izvor: Eurostat, 2021)

U tablici 2 prikazano je kretanje vrijednosti Ginijevog koeficijenta za Republiku Hrvatsku u razdoblju od 2010. do 2019. godine. Tijekom promatranog razdoblja navedeni se pokazatelj smanjuje, iako nema značajnijih promjena u njegovoj vrijednosti. Smanjenje Ginijeva koeficijenta povoljan je pokazatelj, budući da označava smanjenje dohodovne nejednakosti u Republici Hrvatskoj. Tome u prilog ide i činjenica da je tijekom promatranog razdoblja došlo do snažnijeg postotnog rasta dohotka 20% stanovništva s najnižim dohotkom (Milan, 2019). Istovremeno dohodak 20% stanovništva s najvišim dohotkom povećava se, ali manjim intenzitetom, nego što je to slučaj s dohotkom 20% stanovništva s najnižim dohotkom (Milan, 2019). Sukladno podacima iz izvještaja Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, gornja granica ekvivalentnog dohotka za 20% stanovništva s najnižom razinom dohotka u 2011. godini iznosila je 24.000 kuna, a u 2019. godini dosegnula je razinu od 33.772 kune (DZS, 2019; DZS, 2014). Dakle, dolazi do porasta od 40,72%. S druge strane, prag za ulazak u skupinu 20% stanovništva s najvišim dohotkom povećao se s 62.504 kune u 2011. godini na 81.244 kune u 2019. godini što u postotnom iznosu iznosi 29,98% (DZS, 2019; DZS, 2014).

Tablica 2.Kretanje vrijednosti Ginijevog koeficijenta za Republiku Hrvatsku (Izvor: Eurostat, 2021)

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017	2018.	2019.
Republika Hrvatska	31,6	31,2	30,9	30,9	30,2	30,4	29,8	29,9	29,7	29,2

2.1.2.3. Lorenzova krivulja

Grafički prikaz stupnja nejednakosti raspodjele izraženog „odnosom postotka stanovništva i postotka njihovog dohotka“ predočuje se Lorenzovom krivuljom (Polovina i Medić, 2002, str. 279). Budući da se radi o grafičkom prikazu, poželjno je definirati vrijednosti koje se predočuju na osima koordinatnog sustava. Na osi x prikazuje se postotak stanovništva, a na osi y postotak dohotka (Polovina i Medić, 2002, str. 279). Pravac koji polazi iz ishodišta pod kutom od 45° predstavlja situaciju u kojoj su dohodci u potpunosti ravnomjerno raspodijeljeni (Hrvatska enciklopedija, bez dat.). Ukoliko Lorenzova krivulja leži pod pravim kutom i naslanja se na osi koordinatnog sustava, odražava činjenicu da je distribucija dohotka apsolutno neravnomjerna (Čičin Šain, bez dat.). S obzirom da nijednu zemlju ne karakterizira apsolutno ravnomjerna odnosno neravnomjerna raspodjela dohotka, Lorenzova krivulja biti će između krivulje potpune jednakosti i krivulje potpune nejednakosti (Čičin Šain, bez dat.). Ako se udaljenost Lorenzove krivulje od pravca koji predstavlja stanje u kojem su svi dohodci ravnomjerno raspoređeni povećava, raspodjela dohotka biti će neravnomjernija. U suprotnome slučaju, kada je nejednakost u raspodjeli dohotka manja, Lorenzova krivulja biti će bliže pravcu koji predstavlja u potpunosti ravnomjernu raspodjelu dohotka (Polovina i Medić, 2002, str. 279).

2.2. Nejednakost u raspodjeli bogatstva

Za razliku od dohotka, bogatstvo se definira kao: „vrijednost sredstava koja netko posjeduje u danom vremenskom trenutku, a sastoji se od materijalnih dobara i financijske imovine.“ (Polovina i Medić, 2002, str. 198). Bogatstvo se kreira vlastitim radom i uspješnim poslovanjem ili prijenosom i nasljeđivanjem (Hrvatska enciklopedija, bez dat.). Kada se razmatra bogatstvo pripadnika srednje klase ono se najčešće javlja u obliku nekretnina ili štednje, dok bogati pojedinci vrlo često imaju priliku svoje bogatstvo dodatno uvećati kapitalnim dobicima, koji omogućavaju brže ostvarivanje zarada nego što je to slučaj sa štednjom (Cini, Drvenkar i Marić, 2011). Osim toga zarade ostvarene kapitalnim dobicima u pravilu su veće od onih koje se ostvaruju štednjom s obzirom da cijene dionica mogu značajno porasti tijekom vremena, dok su kamatne stope na štednju dosta niske (Cini, Drvenkar i Marić, 2011).

Distribucija bogatstva najčešće je neravnomjernija u odnosu na distribuciju dohotka. Prema podacima navedenim u Globalnoj bazi podataka za 2019. godinu koju objavljuje švicarski institut za istraživanje Credit Suisse, vidljivo je kako je bogatstvo na globalnoj razini iznimno neravnomjerno raspodijeljeno. Naime, najbogatijih 10% stanovništva posjeduje otprilike 81,7% ukupnog bogatstva, što znači da ostatak svjetskog stanovništva posjeduje tek 18,3% ukupnog bogatstva (Credit Suisse, 2019). Prema navedenim podacima raspodjela bogatstva u svijetu iznimno je neravnomjerna, budući da većinu bogatstva posjeduje tek 10% svjetskog stanovništva. Najbogatijih 5% populacije posjeduje ukupno 70,2% bogatstva, dok 1% najbogatijih stanovnika posjeduje 45% svjetskog bogatstva (Credit Suisse, 2019). Također navodi se kako je bogatstvo uglavnom koncentrirano u regijama kao što su Sjeverna Amerika, Europa i zemlje s visokim dohotkom smještene na području Azija- Pacifik. S druge strane Kina, tržišta u razvoju i ostale zemlje posjeduju relativno manji udio bogatstva u odnosu na prethodno navedene regije svijeta (Credit Suisse, 2019). Međutim, prema podacima o udjelu bogatstva koje posjeduju najbogatijih 10% populacije vidljivo je da se nejednakost u raspodjeli bogatstva na globalnoj razini smanjuje u razdoblju od 2000. do 2019. godine, iako se ne radi o značajnom smanjenju nejednakosti. Do smanjenja nejednakosti dolazi prvenstveno zbog toga što ona područja u svijetu koja karakteriziraju niži udjeli bogatstva, tijekom promatranog razdoblja bilježe brže povećanje bogatstva u odnosu na područja s višim udjelom bogatstva, iako se i u njima bogatstvo povećava tijekom vremena (Credit Suisse, 2019).

Prema podacima za Republiku Hrvatsku vidljivo je da 20% stanovništva posjeduje imovinu čija je vrijednost manja od 10.000 USD (Credit Suisse, 2019). Otprilike 66,8% građana posjeduje imovinu čija vrijednost je u rasponu od 10.000 USD do 100.000 USD (Credit Suisse, 2019). Građani koji posjeduju imovinu u vrijednosti od 100.000 USD do 1 milijun USD čine 12,9% populacije Republike Hrvatske, dok 0,4% građana ima imovinu u vrijednosti većoj od milijun USD (Credit Suisse, 2019). U skladu s navedenim može se utvrditi kako je u Republici Hrvatskoj dominantan srednji sloj građana tj. onih građana koji posjeduju imovinu u vrijednosti od 10.000 USD do 100.000 USD. Srednji se sloj građana sastoji od otprilike 2.223.772 stanovnika Republike Hrvatske (Credit Suisse, 2019). U navedenom se dokumentu naglašava da se za potrebe pretvaranja valuta prilikom usporedbe dohodaka primjenjuje tečaj pariteta kupovne moći, što znači da se uvažavaju lokalne cijene (Credit Suisse, 2019).

3. Problem siromaštva

Nejednakost u raspodjeli dohotka i bogatstva dovodi do raslojavanja stanovništva, ovisno o visini ukupnog dohotka koji ostvaruju tijekom određenog vremenskog razdoblja ili bogatstva kojeg posjeduju u promatranom vremenskom trenutku. Kao posljedica toga, javlja se siromaštvo. Općeprihvaćena definicija siromaštva ne postoji, budući da se radi o kompleksnom društvenom problemu koji se odnosi na različite dimenzije života građana. Međutim, siromaštvo se može definirati kao stanje u kojem osoba nema novaca ili pak nema dovoljno novaca, te stanje posjedovanja malo ili nedovoljno imovine da bi mogla zadovoljiti svoje osnovne životne potrebe (Bejaković, 2005). Stoga siromaštvo, kao stanje koje karakterizira nedostatak dohotka i sredstava nužnih da bi se osigurao normalan život, dovodi do brojnih negativnih posljedica (Bejaković, 2005). Samo neke od tih negativnih posljedica su: „glad i neuhranjenost, slabo zdravlje, nedostupnost ili ograničena dostupnost obrazovanja i drugih temeljnih usluga, društvena diskriminacija i slično.“ (Bejaković, 2005).Temeljem toga, može se uvidjeti kako siromaštvo predstavlja ozbiljan društveni problem, te može značajno ugroziti kvalitetu života građana.

Osnovna je karakteristika siromaštva njegova višedimenzionalnost, budući da je ono određeno postojećim ekonomskim i socijalnim uvjetima pri čemu obuhvaća i državne institucije, tržište, zajednice i kućanstva (Bejaković, 2004). Dakle, siromaštvo je sveprisutan problem koji ograničava ljude u ostvarivanju njihovih temeljnih prava, onemogućava im da prihvate prilike koje im se pružaju radi postizanja svojih punih potencijala, a posljedično može narušiti i održivi ekonomski razvoj (Hrvatska mreža protiv siromaštva [HMPS], 2016). „Siromaštvo je također odraz neuspjeha sustava preraspodjele resursa i prilika koji su zasnovani na nepoštenim i nejednakim načelima “ (HMPS, 2016). Iz tog razloga dolazi do teško izmjenjivih nejednakosti i nesklada između neizmjernog bogatstva koje pripada manjem dijelu populacije i onog dijela populacije koji je zanemaren od strane društva i ne može ostvariti svoj potencijal, bez obzira što žive u ekonomski razvijenom području (HMPS, 2016).

Životni uvjeti siromašnih uvelike se razlikuju od onih koje ima ostatak populacije koji se ne nalazi ispod linije siromaštva. U većini slučajeva žive u prenapučenim i slabo održavanim stambenim objektima, njihova se prehrana najčešće sastoji od nekoliko najosnovnijih namirnica, a vrlo često su i slabije obrazovani i nemaju adekvatan pristup obrazovanju (Bejaković, 2004).

Ukoliko se u nekom društvu nejednakost u raspodjeli dohotka nastavi povećavati to će dovesti do sve većeg broja siromašnog stanovništva. U tom slučaju ne mogu svi dijelovi društva podjednako kvalitetno podmiriti iste ili slične potrebe i interese zbog čega se i socijalna nepravednost povećava (Odobaša, 2012). Takva situacija u kojoj društvo karakterizira porast broja siromašnih i socijalna nepravednost, može dovesti sukoba s obzirom da pojedinci postaju svjesni kako pojedine društvene skupine prisvajaju većinu dohotka i bogatstva, dok drugi jedva mogu podmiriti svoje osnovne životne potrebe. Nerijetko siromaštvo dovodi do pojave socijalne isključenosti, budući da uslijed sve većih razlika između bogatih i siromašnih, slabi povezanost između siromašnih pojedinaca i zajednice. Isključenost se najčešće očituje kroz otežan pristup tržištu rada, slab pristup najosnovnijim uslugama i socijalnoj mreži (Bejaković, 2004). Temeljem toga dolazi se do zaključka da siromaštvo dovodi do brojnih neželjenih posljedica koje siromašnim pojedincima samo otežavaju bijeg od siromaštva i ostvarivanje prihvatljivog životnog standarda. Budući da većinu svojeg dohotka troše na podmirivanje osnovnih životnih potreba, pojedincima s niskim dohotkom u većini slučajeva ne preostaje dovoljno sredstava za sudjelovanje u uobičajenim društvenim, rekreativnim i kulturnim aktivnostima (HMPS, 2016). Dakle, siromaštvo i socijalna isključenost dva su povezana pojma, iako siromaštvo ne mora u svakoj situaciji biti uzrok socijalne isključenosti. Osim toga socijalna isključenost povezana je i s problemom diskriminacije, te poteškoćama u ostvarivanju temeljnih ljudskih prava. „Za razliku od siromaštva koje se primarno odnosi na nedostatak materijalnih ili novčanih sredstava, socijalna isključenost označava širi pojam, kojeg karakterizira ne samo nestašica materijalnih ili novčanih sredstava, već i uskraćenost u osnovnim socijalnim, kulturnim, političkim i drugim pravima.“ (Vlada Republike Hrvatske, 2014). „Europska komisija definirala je socijalnu isključenost kao proces koji gura pojedince na margine društva i sprječava ih da u potpunosti sudjeluju u društvu zbog osobnog siromaštva, nedostatka osnovnih kompetencija, šansi za cjeloživotno učenje ili zbog diskriminacije.“ (Vlada Republike Hrvatske, 2014). Isto tako, socijalna isključenost uvjetovana je razlikama između regija, nezaposlenošću, pripadnošću manjinskim skupinama, zbog čega ljudi mogu biti podložni diskriminaciji u društvu. Pojedinci koji žive u uvjetima socijalne isključenosti u većini slučajeva nemaju pristup javnim službama, kao ni mogućnost uključivanja u društveni život zajednice (Vlada Republike Hrvatske, 2014). U Republici Hrvatskoj riziku od socijalne isključenosti ponajviše su izloženi pripadnici nacionalnih manjina, a posebice Romi zbog česte diskriminacije od ostalih članova društva, niskog stupnja obrazovanja, loših životnih uvjeta i visoke nezaposlenosti unutar ove društvene skupine (Vlada Republike Hrvatske, 2014).

Problem siromaštva je dinamičan i mijenja se tijekom vremena. Tijekom povijesti mijenjali su se i razvijali načini proizvodnje, a isto tako s razvojem društva dolazi do promjena u društvenoj strukturi i oblicima obiteljskog života (Šućur, 2014). Iz tog su razloga, spomenute promjene utjecale na raširenost, dubinu i profil siromaštva (Šućur, 2014). Promatrajući, primjerice, razdoblje prije industrijske revolucije i industrijalizacije dolazi se do zaključka da je u tom vremenskom periodu veći dio stanovništva živio u uvjetima siromaštva i nemogućnosti zadovoljavanja osnovnih životnih potreba, a najveći udio u skupini siromašnih činili su skitnice i prosjaci (Šućur, 2014). Nadalje, s pojavom industrijske revolucije nema značajnih promjena u smanjenju siromaštva, budući da i dalje velik dio stanovništva živio u uvjetima koji nisu pogodni za normalan i ugodan život. (Šućur, 2014). Rowntree (kao što citira Šućur, 2014) smatra da su temeljni uzroci siromaštva u razdoblju nakon industrijske revolucije niske plaće, velik broj ovisne djece i udovištvo, kao i bolest, starost i nezaposlenost. Sljedeća bitna promjena u strukturi i karakteru siromaštva dogodila se nakon Drugog svjetskog rata (Šućur, 2014). Ovo je razdoblje obilježio ekonomski rast tj. uslijedilo je razdoblje koje karakteriziraju visoka stopa zaposlenosti i smanjenje nezaposlenosti, masovna potrošnja te razvoj socijalne države i socijalnih prava (Šućur, 2014). S obzirom na brojne pozitivne posljedice ekonomskog rasta, dolazi i do smanjenja siromaštva, a posebice do smanjenja broja pojedinaca koji žive u apsolutnom siromaštvu (Šućur, 2014). Isto tako zahvaljujući razvoju socijalne države i većim socijalnim pravima, može se reći da dolazi do porasta životnog standarda u svijetu, zbog čega dolazi do otklanjanja one vrste siromaštva koja je bila prisutna prije Drugog svjetskog rata (Šućur, 2014). Takvo stanje, koje karakterizira ubrzani gospodarski razvoj potrajalo je do 1970-ih godina, kada ekonomski razvoj usporava i posljedično dovodi do nepovoljnih trendova na tržištu rada, porasta dohodovne nejednakosti i povećanja broja siromašnih (Šućur, 2014). U tom se razdoblju kao neki od temeljnih uzroka siromaštva navode nezaposlenost i promjene u potrebama na tržištu rada (Šućur, 2014). Naime, s pojavom znanstveno-tehnološke revolucije smanjuje se potreba za nekvalificiranom i slabije obrazovanom radnom snagom, što znači da pojedinci ne mogu pronaći posao ili obavljaju slabije plaćene poslove, a to se odražava na visinu dohotka koji ostvaruju, zbog čega dolazi do povećanja rizika od siromaštva takvih pojedinaca (Šućur, 2014). Zapravo, zbog razvoja tehnologije, rutinske poslove koje su prije obavljali radnici, počinju obavljati strojevi i tako povećavaju rizik od dugotrajne nezaposlenosti za ovu skupinu radnika. Ipak u današnje se vrijeme siromašnim ne smatraju samo oni pojedinci koji nemaju dovoljno financijskih sredstava da bi zadovoljili osnovne životne potrebe, već i pojedinci koji žive u stanju zaduženosti ili ne mogu pravovremeno platiti uobičajene životne troškove (Šućur, 2014). Isto tako, danas se siromašnim mogu smatrati i oni pojedinci koji nisu u mogućnosti zadovoljiti određene kulturne potrebe, kao i potrebe za društvenim odnosima (Šućur, 2014). S obzirom na navedene činjenice, može se zaključiti da u današnje vrijeme nije moguće jednoznačno odrediti tko su siromašni, kao što nije jednostavno identificirati

siromašne pojedince ili kućanstva, budući da oni odaju dojam da nemaju nikakvih problema (Šućur, 2014).

Jedan od ključnih čimbenika zbog kojih bi se neka osoba mogla imati viši rizik od siromaštva je nezaposlenost, odnosno loše plaćen i nesiguran posao (HMPS, 2016). U takvoj situaciji osoba ne može ostvarivati dohodak dovoljan za ostvarivanje normalnog životnog standarda. Na povećanje rizika od siromaštva također utječe i niža razina obrazovanja koja otežava pristup poslovima koji omogućavaju ostvarivanje viših razina dohodaka od rada (HMPS, 2016). Osim toga i tip obitelji utječe na stupanj rizika od siromaštva. Tako na primjer, velike obitelji i jednoroditeljske obitelji karakterizira veći rizik od siromaštva, budući da često imaju veće troškove i niže prihode (HMPS, 2016). Isto tako i invaliditet predstavlja karakteristiku koja može utjecati na povećani rizik od siromaštva. Naime, osobe s invaliditetom često teško pronalaze posao zbog diskriminacije s kojom se suočavaju, u smislu da se njihov invaliditet doživljava kao karakteristika koja onemogućava rad (Petrović Štefanac, 2012). Upravo činjenica da su osobe s invaliditetom često nezaposlene i imaju niska primanja uvjetuje visok rizik od siromaštva za ovu društvenu skupinu (Leutar, 2006). Razmatrajući prema spolu, u većini zemalja žene su u većem riziku od siromaštva u odnosu na muškarce, te često obavljaju manje plaćene poslove i primaju niže mirovine (HMPS, 2016). Također i manjinskim etničkim skupinama, kao što su primjerice Romi, otežan je pristup zapošljavanju zbog diskriminacije s kojom se često suočavaju (HMPS, 2016).

3.1. Apsolutno siromaštvo

„Apsolutno siromaštvo se može definirati kao stanje u kojem visina dohotka ne može pokriti procijenjene troškove života na egzistencijalnoj razini, tj. troškove opstanka.“ (Polovina i Medić, 2002, str. 280). U te se troškove ubrajaju troškovi stanovanja, prehrane i odijevanja, dakle troškovi koji nastaju radi ispunjavanja osnovnih životnih potreba (Polovina i Medić, 2002, str. 280). Dakle, apsolutno siromaštvo označava situaciju u kojoj osoba nema osigurane osnovne uvjete za preživljavanje točnije ne raspolaže dostatnim dohotkom da bi si te uvjete mogla osigurati. To podrazumijeva da primjerice nemaju pristup pitkoj vodi, odgovarajućem stanovanju, ne mogu si priuštiti potrebne lijekove, što znači da jedva preživljavaju iz dana u dan (HMPS, 2016). Sukladno podacima koje navodi Svjetska banka u 2017. godini gotovo je 689 milijuna ljudi živjelo u ekstremnom siromaštvu odnosno preživljavajući s 1,90 USD na dan (World Bank, 2020).

„Apsolutna granica siromaštva označava apsolutni minimalni životni standard i obično se temelji na točno utvrđenoj potrošačkoj košarici prehrambenih proizvoda (za koju se procjenjuje da podmiruje odgovarajuće minimalne prehrambene potrebe za očuvanje zdravlja), uvećanu za neke druge troškove (poput stanovanja i odjeće).“ (Bejaković, 2005). Sadržaj potrošačke košarice razlikuje se ovisno o tome koju se zemlju promatra (Bejaković, 2005). Upravo iz tog razloga podaci o siromaštvu dobiveni temeljem apsolutne granice siromaštva nisu međunarodno usporedivi.

3.2. Relativno siromaštvo

Budući da nakon Drugog svjetskog rata, točnije 60-ih godina dvadesetog stoljeća, dolazi do ekonomskog rasta i značajnog smanjenja broja apsolutno siromašnih osoba u svijetu, počinje se više pažnje posvećivati pojmu relativnog siromaštva.

Kada bi se u razmatranje siromaštva, osim troškova egzistencijalnog minimuma, uključili i troškovi financiranja obrazovanja i druge socijalne potrebe koje se u nekom društvu smatraju dijelom nacionalnog životnog standarda, u tom slučaju može se govoriti o relativnom siromaštvu (Bejaković, 2005). Dakle „relativno siromaštvo je situacija u kojoj je nekim ljudima način života i razina prihoda značajno lošija u odnosu na standard života u zemlji ili regiji u kojoj žive te stoga ne mogu živjeti normalnim životom i sudjelovati u uobičajenim ekonomskim, socijalnim i kulturnim aktivnostima.“ (HMPS, 2016).

Relativna granica siromaštva može se odrediti sukladno životnom standardu u nekoj zemlji. U tom smislu ljudi će se smatrati siromašnima ukoliko je njihov životni standard osjetno manji od životnog standarda ostatka stanovništva (Bejaković, 2005). „Relativna granica siromaštva obično se utvrđuje kao određeni postotak medijalnog dohotka kućanstva. Uobičajeno se smatra da su relativno siromašni oni kojima je dohodak ispod 50 (ponekad se uzima 60) posto prosječnog dohotka ili medijana u nekom društvu.“ (Bejaković, 2005). Prema konceptu relativnog siromaštva osobu se može smatrati siromašnom, čak i ako može zadovoljiti svoje temeljne životne potrebe, ukoliko je kvaliteta njezina života značajno manja od prosječne u promatranoj zemlji (Odobaša, 2012).

3.3. Odnos između apsolutnog i relativnog siromaštva

Promatrajući apsolutno i relativno siromaštvo može se zaključiti kako je koncept apsolutnog siromaštva uglavnom povezan s fiziološkim potrebama pojedinaca, dok se u okviru relativnog siromaštva u razmatranje uključuju i čovjekove socijalne i kulturne potrebe (El Balawi, 2008). Iz tog razloga primjenom koncepta relativnog siromaštva u većini slučajeva dobiva se veći broj pojedinaca koji su siromašni u odnosu na broj siromašnih dobiven primjenom koncepta apsolutnog siromaštva. Prema svemu navedenom dolazi se do zaključka da će se podaci o siromaštvu razlikovati ovisno o tome koristi li se prilikom razmatranja siromaštva apsolutna ili relativna granica siromaštva. Iz tog je razloga korisno odrediti službenu liniju siromaštva u nekoj zemlji. „ Službena ili nacionalna linija siromaštva jest linija siromaštva za koju vlast neke zemlje smatra da odgovara socijalnim prilikama te zemlje, pa se kretanje i rasprostranjenost siromaštva mjeri u odnosu prema toj liniji.“ (Šućur, 2005). Pored toga što se koristi za određivanje broja stanovnika koje se smatra siromašnim, navedena službena linija siromaštva koristi se i prilikom određivanja visine prikladnih naknada u okviru sustava socijalne sigurnosti (Šućur, 2005). Službena linija siromaštva odabire se sukladno mišljenju stručnjaka i stajalištima političke vlasti, čiji je zadatak poduzimanje potrebnih socijalnih intervencija prema građanima i borba protiv siromaštva te socijalne isključenosti (Šućur, 2005). Kako bi se izbjeglo dobivanje bitno različitih pokazatelja siromaštva do kojih se dolazi korištenjem različitih linija siromaštva potrebo je tijekom duljeg vremenskog razdoblja promatrati pokazatelje siromaštva prema jedinstvenom kriteriju tj. jednakoj liniji siromaštva.

3.4. Mjerenje siromaštva

Uobičajeno se siromaštvo mjeri na temelju razine raspoloživog dohotka ili potrošnje. Do informacija o dohotku ili potrošnji stanovništva najčešće se dolazi odgovarajućim istraživanjem reprezentativnog uzorka stanovništva u kojima se ispituju potrošačke navike kućanstava ili njihovi izvori dohotka (Bejaković, 2005). Međutim, podaci o dohotku i potrošnji za pojedini mjesec predstavljaju tek približnu mjeru životnog standarda. Stoga je da bi se dobili kvalitetniji i pouzdaniji podaci o nejednakosti u distribuciji dohotka i siromaštvu potrebno promatrati podatke o dohotku i potrošnji kućanstava za dulje vremensko razdoblje (Bejaković, 2005).

Veliku pažnju potrebno je posvetiti načinu na koji se siromaštvo mjeri, budući da o tome ovise politike usmjerene pomaganju siromašnima i politike vezane uz raspodjelu dohotka (Bejaković, 2005). Osim toga, kako bi se kreirala učinkovita socijalna politika korisno je znati koliko je siromašan dio populacije udaljen od službene linije siromaštva koja se primjenjuje u nekoj zemlji. Na taj se način dolazi do saznanja koliko bi se dohotka trebalo preusmjeriti siromašnim kućanstvima, kako bi se postigla barem razina dohotka na granici siromaštva (Bejaković, 2005).

U početku, siromaštvo se u Republici Hrvatskoj mjerilo stopom apsolutnog siromaštva. Međutim takvi podaci nisu bili međusobno usporedivi s podacima zemalja Europske unije (Šućur, 2011). Iz tog je razloga i Republika Hrvatska počela upotrebljavati metodologiju Eurostata u razdoblju nakon 2000. godine. Prema tome prihvaćena je službena linija siromaštva Europske unije koja se zasniva na dohotku, kao i na konceptu relativnog siromaštva (Šućur, 2011).

4. Problem siromaštva u Hrvatskoj

„Nakon raspada Jugoslavije hrvatsko socijalističko i polutržišno gospodarstvo pretvara se u sustav temeljen na privatnom vlasništvu i otvorenoj tržišnoj ekonomiji“ (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, bez dat.). Međutim, proces tranzicije u Republici Hrvatskoj bio je usporen i otežan zbog ratne agresije na Hrvatsku, a obuhvaćao je aktivnosti pretvorbe dotadašnjeg javnog vlasništva u državno i potom u privatno vlasništvo (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, bez dat.). Proces tranzicije doveo je do mnogobrojnih, neželjenih posljedica među kojima se mogu istaknuti povećanje siromaštva, te porast korupcije i gospodarskog kriminala (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, bez dat.). Nakon osamostaljenja i prevladavanja ratnih teškoća, dolazi do rasta bruto domaćeg proizvoda. „Najviša godišnja stopa rasta od 5,2% zabilježena je 2002., a 2003. godine BDP je dostignuo razinu od prije rata (24,8 milijarda USD, 1990). Navedeno je razdoblje obilježio i pad nezaposlenosti, porast plaća, kao i općenito smanjenje siromaštva (Šućur, 2014). Trend rasta BDP-a nastavio se do 2008. godine, kada započinje gospodarsko-financijska kriza koja je uzdrmala svjetsko gospodarstvo. U tom se razdoblju bilježi značajan pad BDP-a, što posljedično dovodi do ponovnog rasta nezaposlenosti i pada tj. stagnacije plaća, a nezaposlenost i gubitak posla zahvatili su čak i visokoobrazovane pojedince s odgovarajućim kvalifikacijama, koji bi u normalnim okolnostima lako pronašli posao (Šućur, 2014). Sve navedene činjenice utjecale su na porast broja siromašnih u Republici Hrvatskoj, dok je već siromašnim pojedincima gotovo onemogućen izlazak iz siromaštva (Šućur, 2014). Osim toga, u tom se razdoblju u strukturi siromašnih povećava udio onih kućanstava koja vode radno aktivne osobe, što ukazuje na porast rizika od siromaštva i među visokoobrazovanim osobama (Šućur, 2014). Povećanom riziku od siromaštva doprinosi i raširena praksa kupovine na kredit, zbog čega se građani često zadužuju da bi došli do dobara potrebnih za zadovoljenje različitih potreba, ali se zbog toga susreću s rizikom prezaduženosti u slučaju nekih iznenadnih događaja, kao što je na primjer gubitak posla (Šućur, 2014). Isto tako, raste i rizik od siromaštva za mlade ljude koji se po prvi put uključuju na tržište rada i koji ne mogu pronaći posao, a također nemaju pravo na naknade za nezaposlene, što uvelike snižava razinu njihovog dohotka (Šućur, 2014). Osim toga i životni standard građana većine zemalja Europske unije bio je u padu, a povećavalo se opterećenje sustava socijalne zaštite (Europska komisija, 2017). Dakle kriza je nepovoljno utjecala na najranjivije skupine društva budući da je dovela do stanja koje karakterizira povećanje nezaposlenosti, smanjenje plaća, manja prava zaposlenika, a hipotekarna kriza dovela je do situacije u kojoj su ljudi bili prisiljeni napuštati vlastite domove (HMPS, 2016). Također zbog mjera štednje koje su države poduzimale smanjuje se trajanje i iznos, a postavljaju se i stroži uvjeti za stjecanje prava na naknade za nezaposlenost i socijalne pomoći čime je povećan

rizik od siromaštva onih najugroženijih društvenih skupina (HMPS, 2016). Hrvatsko se gospodarstvo od recesije počelo opravljati 2015. godine, od kad se ponovo bilježi gospodarski rast, odnosno konstantni rast BDP-a.“ (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, bez dat.).

Promatrajući nezaposlenost kao postotak nezaposlenih osoba u ukupnoj radnoj snazi, ona se prema podacima Eurostata počinje smanjivati nakon 2014. godine, te se stoga pretpostavlja da će se i siromaštvo u Republici Hrvatskoj smanjivati, budući da postoji pozitivna korelacija između nezaposlenosti i siromaštva (Eurostat, 2021). Ukoliko se promatra nezaposlenost u razdoblju od 2010. do 2019. godine ona je najniža u 2019. godini kada stopa nezaposlenosti za Republiku Hrvatsku iznosi 6,6% (Eurostat, 2021). S obzirom da je 2020. godinu obilježilo izbijanje pandemije koronavirusa, koje je značajno izmijenilo način funkcioniranja gospodarstva svake zemlje, u Republici Hrvatskoj dolazi do povećanja stope nezaposlenosti na 7,5% (Eurostat, 2021).

4.1. Pokazatelji siromaštva u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji

Osnovni pokazatelji siromaštva za Republiku Hrvatsku izvode se iz Ankete o dohotku stanovništva koju svake godine provodi Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (DZS, 2020). Počela se provoditi 2010. godine te je usuglašena s uredbama Europske unije i metodologijom Eurostata propisanim za istraživanja EU-SILC (Statistics on Income and Living Conditions) (DZS, 2016). „Istraživanje SILC, na razini EU-a, obvezatno je istraživanje i referentni izvor podataka kojim se osigurava praćenje i usporedivost statistike dohotka, siromaštva i socijalne isključenosti.“ (DZS, 2019).

Anketom o dohotku stanovništva prikupljaju se podaci o bruto i neto dohotku kućanstava i svih članova kućanstava (DZS, 2019). Također ovom su anketom obuhvaćeni i podaci kojima se ukazuje na „obrazovni status osoba, statusu aktivnosti i zaposlenosti, brizi o vlastitom zdravlju i najmlađim članovima kućanstva, podaci o financijskome i materijalnom statusu kućanstva“ kao i podaci i ostalim elementima životnih uvjeta kućanstava (DZS, 2019).

4.1.1. Prag rizika od siromaštva

Prag rizika od siromaštva pokazatelj je koji se utvrđuje temeljem ekvivalentog dohotka. Pod pojmom ekvivalentnog dohotka podrazumijevaju se sva neto novčana primanja kućanstva i svih njegovih članova u definiranom referentnom razdoblju podijeljena s ekvivalentnom veličinom kućanstva (DZS, 2020). Ekvivalentna veličina kućanstva računa se prema modificiranoj OECD-ovoj ljestvici (DZS, 2020). „Modificirana OECD-ova ljestvica nositelju kućanstva pridružuje koeficijent 1, ostalim odraslim osobama u kućanstvu (od 14 godina i starijoj osobi) koeficijent 0,5, dok djeci mlađoj od 14 godina pripada koeficijent jednak 0,3, a sve se to provodi s ciljem utvrđivanja ravnomjernijeg udjela svakog člana kućanstva u ostvarivanju zajedničkog prihoda.“ (DZS, 2016). Sukladno metodologiji EU-SILC kao prag rizika od siromaštva koristi se 60% srednje vrijednosti distribucije dohotka (DZS, 2016). Pojedinci koji ostvaruju dohodak ispod navedene granice u većem su riziku od siromaštva, no to ne mora podrazumijevati da žive u oskudici (DZS, 2020). Prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske sadržanih u dokumentu „Rezultati Ankete o dohotku stanovništva u 2019.“ prag rizika od siromaštva razlikuje se za kućanstvo koje čini jedna odrasla osoba i kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece (DZS, 2020). Prag rizika od siromaštva za jednočlano kućanstvo povećava se u periodu od 2016. do 2019. godine s 26.156 kuna na 35.520 kuna (DZS, 2020). Za kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece prag rizika od siromaštva također se kontinuirano povećava s 54.928 kn u 2016. na 68.292 kn u 2019. godini (DZS, 2020).

4.1.2. Stopa rizika od siromaštva

Stopa rizika od siromaštva osnovni je pokazatelj pri razmatranju problema siromaštva koji predstavlja „udio osoba čiji je ekvivalentni raspoloživi dohodak manji od 60% srednje vrijednosti distribucije dohotka“ tj. određenog praga siromaštva (DZS, 2020). U tablici 3 prikazane su stope rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku, odabrane zemlje članice Europske unije, kao i prosječna stopa rizika od siromaštva za svih 27 zemalja članica Europske unije.

Tablica 3. Stopa rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku i pojedine zemlje članice Europske unije (Izvor: Eurostat, 2021)

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Bugarska	20,7	22,2	21,2	21,0	21,8	22,0	22,9	23,4	22,0	22,6
Češka	9,0	9,8	9,6	8,6	9,7	9,7	9,7	9,1	9,6	10,1
Hrvatska	20,6	20,9	20,4	19,5	19,4	20,0	19,5	20,0	19,3	18,3
Slovenija	12,7	13,6	13,5	14,5	14,5	14,3	13,9	13,3	13,3	12,0
Austrija	14,7	14,5	14,4	14,4	14,1	13,9	14,1	14,4	14,3	13,3
Italija	18,7	19,8	19,5	19,3	19,4	19,9	20,6	20,3	20,3	20,1
EU-27	16,5	16,9	16,9	16,8	17,3	17,4	17,5	16,9	16,8	16,5

Prema podacima iz tablice 3 može se primijetiti kako je stopa rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku promjenjiva tijekom vremena, međutim može se uvidjeti kako se ona uglavnom smanjuje. U posljednjoj godini promatranja u Republici Hrvatskoj, 18,3% populacije imalo je ekvivalentan raspoloživi dohodak ispod praga rizika od siromaštva (Eurostat, 2021). Uspoređujući prosječnu stopu rizika od siromaštva za Europsku uniju vidljivo je kako Republika Hrvatska tijekom cijelog promatranog razdoblja ima veću stopu rizika od siromaštva od prosječne (Eurostat, 2021). Dakle, Hrvatska se može ubrojiti u skupinu zemalja članica čija je stopa rizika od siromaštva relativno veća u odnosu na većinu europskih zemalja. Među tim se zemljama, između ostalog, nalaze i Bugarska i Italija. No za razliku od tih dviju zemalja u kojima se stopa rizika od siromaštva uglavnom povećava, u Republici Hrvatskoj navedena se stopa tijekom vremena smanjuje (Eurostat, 2021). Minimalnu stopu rizika od siromaštva u Europskoj uniji ima Češka. Međutim, tijekom promatranog razdoblja stopa rizika od siromaštva u Češkoj se većinom povećava, a u 2019. godini dostiže 10,1% (Eurostat, 2021).

Stopa rizika može se promatrati prema različitim kriterijima kao što su na primjer: dob, spol, tip kućanstva, status u aktivnosti, intenzitet rada kućanstva, stupanj obrazovanja i brojni drugi (DZS, 2020). Stoga je u tablici 4 prikazano kretanje stope rizika siromaštva prema spolu. Iz predočenih podataka može se vidjeti kako je stopa rizika od siromaštva za žene veća u odnosu na stopu rizika od siromaštva za muškarce. Dakle, može se zaključiti kako su žene u većoj mjeri izložene riziku od siromaštva nego muškarci (DZS, 2020). Prema podacima navedenim u dokumentu „Rezultati Ankete o dohotku stanovništva“ za 2016., 2017., 2018. i 2019. godinu do značajnih razlika u stopi rizika od siromaštva muškaraca i žena dolazi kada se promatra od 65 i više godina (DZS, 2020). U toj su dobnoj skupini žene znatno izloženije riziku od siromaštva, nego što je to slučaj kod muškaraca. Stopa rizika od siromaštva žena za tu je dobnu skupinu u prosjeku 8% veća od stope rizika od siromaštva za muškarce (DZS, 2020). Ovakvi rezultati proizlaze iz još uvijek prisutne spolne nejednakosti. To potvrđuje i činjenica da je prosječna stopa zaposlenosti žena u pravilu niža nego za muškarce (Europski institut za ravnopravnost spolova, bez dat.). Osim toga, žene vrlo često obavljaju manje plaćene poslove ili poslove sa skraćenim radnim vremenom zbog čega je njihova ekonomska neovisnost uvelike ugrožena nakon umirovljenja. Također, imaju slabije mogućnosti za napredovanje i povećanje plaće, a često napuštaju tržište rada u ranijoj dobi od muškaraca (Europski institut za ravnopravnost spolova, bez dat.). Razlog tome najčešće su obiteljske obveze ili skrb o članovima obitelj zbog čega vrlo često napuštaju tržište rada, te se ne mogu posvetiti karijeri niti napredovanju na poslu (Europski institut za ravnopravnost spolova, bez dat.).

Tablica 4. Kretanje stope rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku prema spolu (Izvor: Eurostat, 2021)

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Muškarci	19,7	19,7	19,4	18,8	18,7	19,3	18,6	18,9	18,1	17,2
Žene	21,4	22,1	21,3	20,3	20,1	20,6	20,4	20,9	20,4	19,3

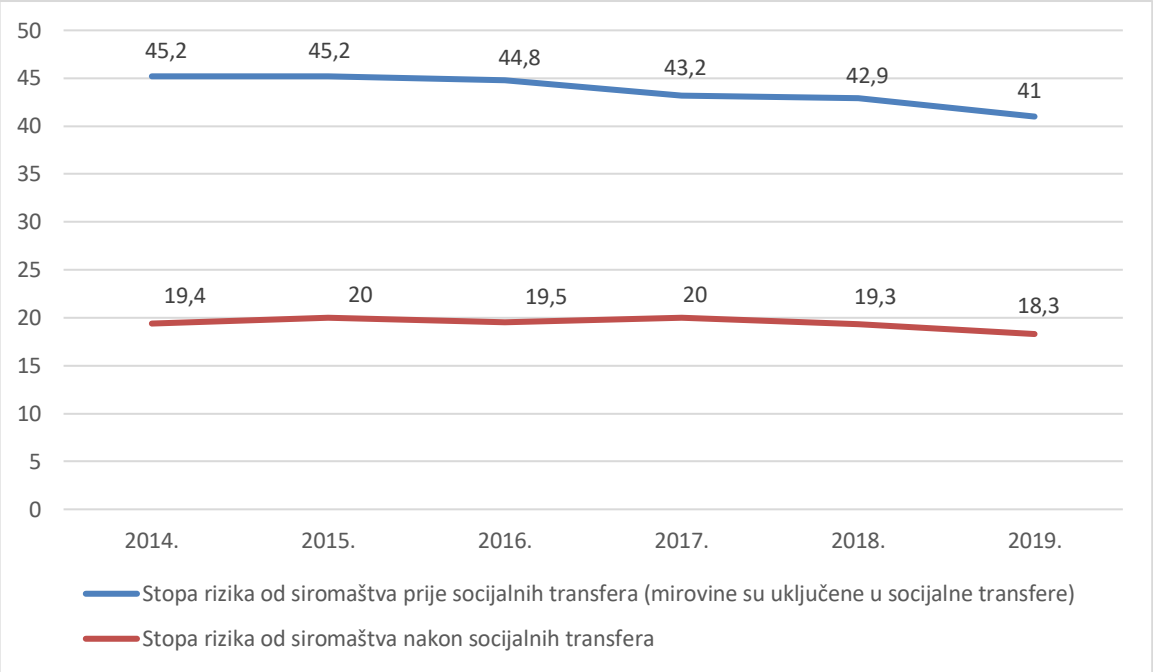
Osim prema spolu i dobi, značajne su razlike u riziku od siromaštva i prema statusu u aktivnosti (DZS, 2020). Prema tom kriteriju zaposleni su najmanje izloženi riziku od siromaštva, što je i očekivano, budući da ostvaruju dohodak od rada tj. plaću na mjesečnoj razini, te se stoga pretpostavlja da mogu postići zadovoljavajuću razinu životnog standarda (DZS, 2020). S druge strane, visok stupanj rizika od siromaštva karakterističan je za nezaposlene pojedince, budući da osoba tijekom razdoblja nezaposlenosti ne ostvaruje nikakav ili minimalna dohodak u obliku novčane naknade za nezaposlene.

Stopa rizika od siromaštva varira i s obzirom na stupanj obrazovanja. Prema podacima prikazanim u tablici 5 vidljivo je kako postoje značajne razlike u stopama rizika od siromaštva ovisno o stupnju obrazovanja pojedinca. Osobe u dobi od 18 do 64 godine sa završenim samo osnovnoškolskim obrazovanjem u znatno su većem riziku od siromaštva od osoba sa srednjoškolskim ili visokoškolskim obrazovanjem (DZS, 2020). Nasuprot tome, osobe sa završenim visokoškolskim obrazovanjem imaju najnižu stopu rizika od siromaštva (DZS, 2020). Činjenica je da stupanj obrazovanja u velikoj mjeri utječe na mogućnost zaposlenja i razinu dohotka koju pojedinac ostvaruje. Obrazovani pojedinci, u pravilu, brže pronalaze posao i rijetko se suočavaju s dugotrajnom nezaposlenošću, a isto tako često ostvaruju viši dohodak od rada (Šućur, 2014). Prema podacima u dokumentu Državnog zavoda za statistiku Republike pod nazivom „Zaposlenost i plaće u 2018." osobe s visokom stručnom spremom ostvarivale su prosječnu mjesečnu neto plaću u iznosu od 8.639 kuna tijekom 2017. godine (DZS, 2019). Nasuprot tome, pojedinci s nižom stručnom spremom ostvarili su prosječnu mjesečnu neto plaću od 4.019 kuna, što znači da su ostvarivali upola manji dohodak od osoba s visokom stručnom spremom (DZS, 2019).

Tablica 5. Kretanje stope rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku s obzirom na stupanj obrazovanja (Izvor: DZS, 2020)

Stupanj obrazovanja (osobe u dobi od 18 do 64 godine)	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Predškolsko i osnovnoškolsko	34,6	36,6	37,0	36,0	35,5	33,7
Srednjoškolsko	16,1	16,0	15,5	15,6	15,4	13,6
Visokoškolsko	6,0	5,1	4,5	4,1	4,7	4,8

Budući da su socijalni transferi jedan od značajnih oblika borbe protiv siromaštva u većini zemalja korisno je odrediti koliki je njihov utjecaj na smanjenje stope rizika od siromaštva (Šućur, 2005). Zbog toga su na grafikonu 3 prikazani podaci o stopi rizika od siromaštva prije i nakon socijalnih transfera. U ovom su slučaju i mirovine uključene u iznos socijalnih transfera. Kako bi se došlo do iznosa stope rizika od siromaštva prije socijalnih transfera, potrebno je ukupni dohodak umanjiti za iznos socijalnih transfera (Cini, Drvenkar i Marić, 2011). Prema grafikonu 3 vidljivo je kako je sustav socijalnih transfera Republike Hrvatske poprilično učinkovit, budući da su stope rizika od siromaštva izrazito visoke kada se iz ukupnog dohotka kućanstva izdvoje socijalni transferi (Šućur, 2005).

Grafikon 3. Stopa rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku prije i nakon socijalnih transfera (Izvor: Eurostat, 2021; DZS, 2016; DZS, 2020)

Također valja napomenuti, da je siromaštvo u Republici Hrvatskoj uglavnom prisutno u ruralnim područjima (Šućur, 2014). Razlog tome su nepovoljna demografska kretanja i nepovoljna obrazovna struktura stanovništva koje živi u ruralnim područjima (Šućur, 2014). Problem siromaštva osobito je prisutan u ruralnim područjima središnje i istočne Hrvatske (Šućur, 2014).

4.1.3. Relativni jaz rizika od siromaštva

„Relativni jaz rizika od siromaštva jest razlika između praga rizika od siromaštva i medijana ekvivalentnog dohotka osoba koje su ispod praga rizika od siromaštva, a izražena je kao postotak od praga rizika od siromaštva.“ (DZS, 2020). Dakle, navedeni pokazatelj predstavlja saznanje o tome koliko je posto središnja vrijednost distribucije ekvivalentnog dohotka koji ostvaruju osobe ispod praga rizika od siromaštva manja od navedenog praga rizika od siromaštva (Bejaković, 2004).

Kretanje navedenog pokazatelja za Republiku Hrvatsku i pojedine zemlje Europske unije prikazano je u tablici 6. Za Republiku Hrvatsku relativni jaz rizika od siromaštva promjenjiv je tijekom vremena, a najniže vrijednosti postiže u 2017. i 2019. godini. Tako je u 2019. godini prag rizika od siromaštva 26,2% veći od medijana ekvivalentnog dohotka osoba koje su ispod praga rizika od siromaštva (DZS, 2020). Međutim vrijednosti ovog pokazatelja poprilično je velika u odnosu prema pojedinim zemljama Europske unije, među kojima se mogu istaknuti

Slovenija i Austrija. Isto tako moguće je zamijetiti da je relativni jaz rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku veći u odnosu na prosjek svih zemalja članica Europske unije.

Tablica 6. Relativni jaz rizika od siromaštva ta Republiku hrvatsku i pojedine zemlje članice Europske unije (Izvor: Eurostat, 2021)

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Bugarska	29,6	29,4	31,4	30,9	33,2	30,3	30,4	30, 5	26,9	27,5
Češka	21,1	17,2	19,1	16,6	18,0	19,2	19,5	16,6	15,0	14,1
Hrvatska	27,6	27,9	31,0	28,1	27,9	26,4	28,2	26,0	28,9	26,2
Slovenija	20,0	19,9	19,1	20,4	22,0	20,3	20,2	19,6	17,5	18,2
Austrija	21,8	19,1	20,1	21,3	20,1	20,5	19,8	22,4	21,7	23,9
Italija	24,8	26,6	26,0	28,2	28,2	29,3	31,6	28,1	29,5	30,0
EU-27	23,1	23,2	23,8	24,4	25,3	25,4	25,4	24,7	24,5	24,5

4.1.4. Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti

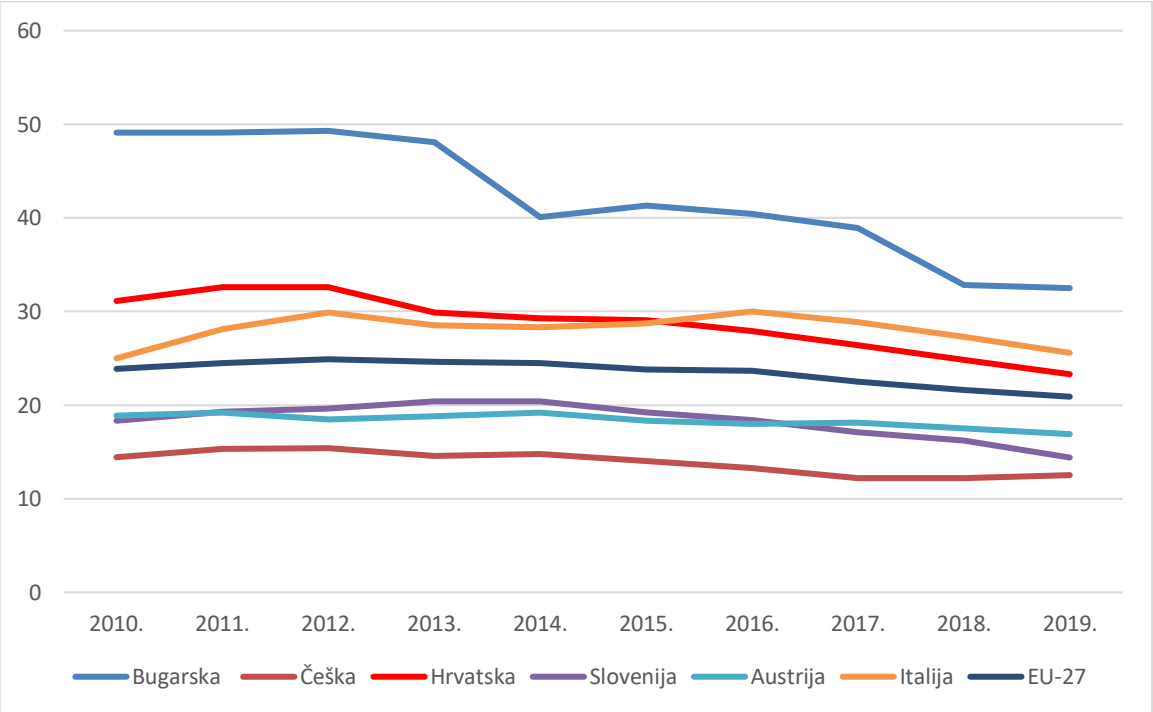
„Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti složeni je pokazatelj koji obuhvaća tri vrste rizika od siromaštva: stopu rizika od siromaštva, tešku materijalnu deprivaciju te vrlo niski intenzitet rada kućanstva u kojem osoba živi. To je postotak osoba u ukupnoj populaciji koje su izložene barem jednom od navedena tri rizika od siromaštva.“ (DZS, 2020). Pod pojmom materijalne deprivacije podrazumijeva se stanje u kojem kućanstva nisu u mogućnosti priskrbiti si one stavke ili materijalna dobra za koje znatan broj ljudi ističe da su poželjna ili neophodna za normalan život (DZS, 2020). „Intenzitet rada kućanstva jest odnos između ukupnog broja mjeseci u kojima su svi radno sposobni članovi kućanstva radili u referentnom razdoblju i ukupnog broja mjeseci koje su ti isti članovi kućanstva teoretski mogli raditi u tome istom razdoblju.“ (DZS, 2020). Vrlo niski intenzitet rada predstavlja situaciju u kojoj članovi kućanstva ne rade ili rade veoma malo (DZS, 2020).

Tijekom vremena navedeni se pokazatelj za Republiku Hrvatsku značajno smanjio (tablica 7). Međutim njegova je vrijednost još uvijek razmjeno visoka budući da je u 2019. godini 23,3% osoba u cjelokupnoj populaciji izloženo riziku od siromaštva, teškoj materijalnoj deprivaciji ili vrlo niskom intenzitetu rada kućanstva u kojem osoba živi (DZS, 2020). Prema tome u Republici Hrvatskoj je tijekom 2019. godine otprilike 939.000 ljudi izloženo jednom od navedena tri rizika (Eurostat, 2021).

Promatrajući grafikon 4 može se zapaziti kako se Republika Hrvatska može svrstati u skupinu zemalja Europske unije s relativno visokim udjelom osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Još uvijek su vrijednosti navedenog pokazatelja iznad prosjeka Europske unije. Zemlje poput Češke, koja je isto tako prošla proces tranzicije, Slovenije i Austrije imaju znatno niže stope osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti u odnosu na Republiku Hrvatsku, tijekom cijelog promatranog razdoblja (Eurostat, 2021). Takva vrijednost navedenog pokazatelja za Republiku Hrvatsku pokazuje kako još uvijek razmjerno velik dio populacije živi u uvjetima koji nisu primjereni za normalan i ugodan život. Povoljno je što se stopa smanjuje tijekom vremena što ukazuje da se poduzimaju određene mjere i aktivnosti kojima se nastoji smanjiti rizik od siromaštva i socijalne isključenosti.

Tablica 7.Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj i određenim zemljama članicama Europske unije (Izvor: Eurostat, 2021)

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Bugarska	49,1	49,1	49,3	48,1	40,1	41,3	40,4	38,9	32,8	32,5
Češka	14,4	15,3	15,4	14,6	14,8	14,0	13,3	12,2	12,2	12,5
Hrvatska	31,1	32,6	32,6	29,9	29,3	29,1	27,9	26,4	24,8	23,3
Slovenija	18,3	19,3	19,6	20,4	20,4	19,2	18,4	17,1	16,2	14,4
Austrija	18,9	19,2	18,5	18,8	19,2	18,3	18,0	18,1	17,5	16,9
Italija	25,0	28,1	29,9	28,5	28,3	28,7	30,0	28,9	27,3	25,6
EU-27	23,9	24,5	24,9	24,6	24,5	23,8	23,7	22,5	21,6	20,9

Grafikon 4. Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti za Republiku Hrvatsku i pojedine članice Europske unije (Izvor: Eurostat, 2021)

4.1.5. Stopa teške materijalne deprivacije

„Stopa teške materijalne deprivacije prikazuje postotak osoba u ukupnoj populaciji, koje si ne mogu isključivo zbog financijskih razloga, priuštiti najmanje četiri od devet stavki materijalne deprivacije.“ (DZS, 2020).

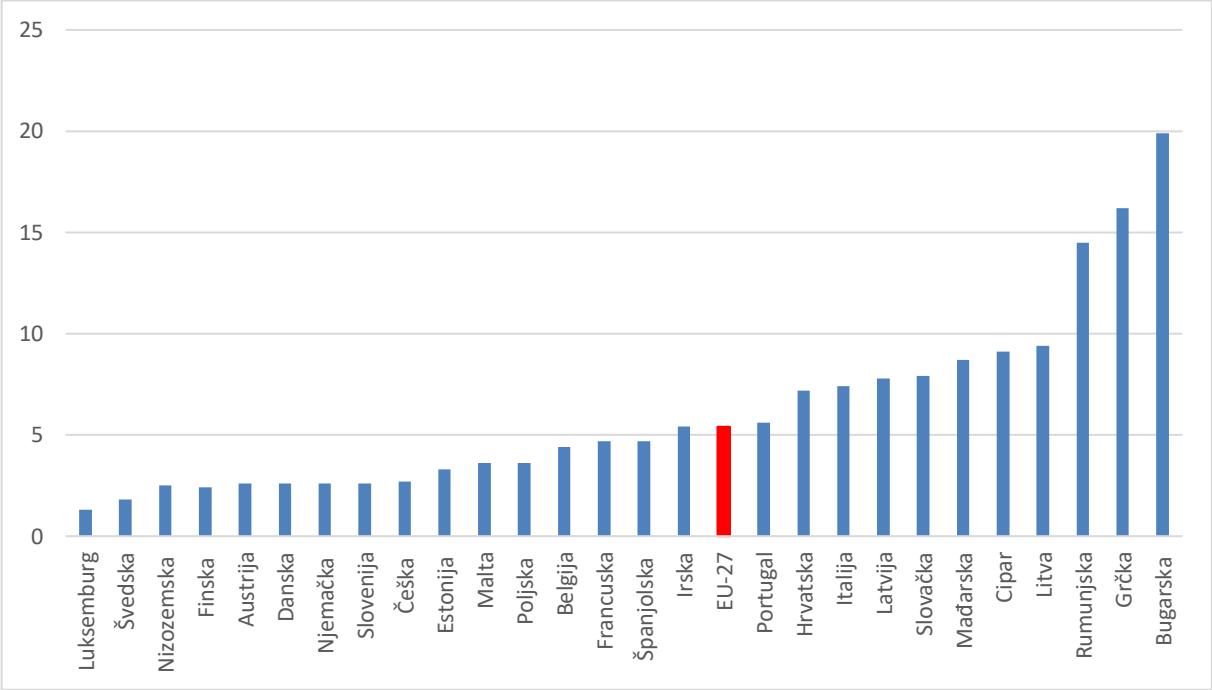
U stavke materijalne deprivacije ubrajaju se (DZS, 2020):

1. „Nemogućnost kućanstva da si priušti adekvatno grijanje u najhladnijim mjesecima
2. Nemogućnost kućanstva da svim članovima priušti tjedan dana godišnjeg odmora izvan kuće
3. Nemogućnost kućanstva da si priušti obrok koji sadržava meso, piletinu, ribu ili vegetarijanski ekvivalent svaki drugi dan
4. Nemogućnost kućanstva da podmiri neočekivani financijski trošak
5. Kašnjenje s plaćanjem najamnine, računa za režije, stambenoga kredita ili potrošačkoga kredita
6. Nemogućnost kućanstva da si priušti telefon
7. Nemogućnost kućanstva da si priušti TV u boji
8. Nemogućnost kućanstva da si priušti perilicu za rublje
9. Nemogućnost kućanstva da si priušti automobil“

Dakle pojedinci koji žive u uvjetima teške materijalne deprivacije zbog niskog dohotka ne mogu ostvariti životni standard koji ostvaruje ostatak populacije (DZS, 2020). Također na osnovu svega navedenog može se primijetiti kako teška materijalna deprivacija predstavlja stanje iznimno loših životnih uvjeta koji su nepojmljivi u današnjem stupnju životnog standarda i razvoja.

Na grafikonu 5 prikazane su stope teške materijalne deprivacije za zemlje Europske unije u 2019. godini. Republika Hrvatska u 2019. godini imala je stopu teške materijalne deprivacije od 7,2%, što obuhvaća otprilike 292.000 stanovnika Republike Hrvatske (Eurostat, 2021). Ovakva vrijednost pokazatelja veća je od prosjeka Europske unije, kao i velike većine zemalja Europske unije. Primjerice, Slovenija ima znatno nižu stopu teške materijalne deprivacije u odnosu na Republiku Hrvatsku, te ona iznosi 2,6% (Eurostat, 2021). Najviše vrijednosti ovaj pokazatelj postiže u Bugarskoj, Rumunjskoj i Grčkoj, gdje stope teške materijalne deprivacije prelaze 10% (Eurostat, 2021).

Međutim, stopa teške materijalne deprivacije za Republiku Hrvatsku od 2012. godine kontinuirano se smanjuje (tablica 8), što je povoljan pokazatelj i poželjno je da se nastavi smanjivati što bi značilo da se dio populacije koji živi u nezadovoljavajućim životnim uvjetima smanjuje. Također stopa teške materijalne deprivacije tijekom cijelog razdoblja promatranja veća je od one koja vrijedi za cijelu Europsku uniju. Češka, Slovenija i Austrija imaju značajno manje stope teške materijalne deprivacije kroz cijelo promatrano razdoblje. Stopa teške materijalne deprivacije za Italiju otprilike je na jednakoj razini kao za Republiku Hrvatsku, dok Bugarska ima najveću stopu teške materijalne deprivacije u Europskoj uniji.

Grafikon 5. Stopa teške materijalne deprivacije za zemlje Europske unije u 2019. godini (Izvor: Eurostat, 2021)

Tablica 8. Stopa teške materijalne deprivacije za Republiku Hrvatsku i pojedine zemlje Europske unije (Izvor: Eurostat, 2021)

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Bugarska	45,7	43,6	44,1	43,0	33,1	34,2	31,9	30,0	20,9	19,9
Češka	6,2	6,1	6,6	6,6	6,7	5,6	4,8	3,7	2,8	2,7
Hrvatska	14,3	15,2	15,9	14,7	13,9	13,7	12,5	10,3	8,6	7,2
Slovenija	5,9	6,1	6,6	6,7	6,6	5,8	5,4	4,6	6,7	2,6
Austrija	4,3	4,0	4,0	4,2	4,0	3,6	3,0	3,7	2,8	2,6
Italija	7,4	11,1	14,5	12,3	11,6	11,5	12,1	10,5	8,5	7,4
EU-27	8,9	9,4	10,2	9,8	9,1	8,4	7,9	6,9	6,1	5,4

Prema podacima državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske u 2019. godini 6,6% kućanstava nije si moglo osigurati primjereno grijanje u zimskim mjesecima (DZS, 2020). Osim toga 7,9% kućanstava ne može si priuštiti obrok koji sadrži meso, ribu, piletinu ili vegetarijanski ekvivalent svaki drugi dan (DZS, 2020). Približno 51,7% kućanstava ne može podmiriti neki iznenadni financijski izdatak samo temeljem raspoloživih novčanih sredstava odnosno bez zaduživanja, dok 15,7% kasni s podmirivanjem osnovnih životnih troškova (režije, najamnine, stambeni kredit, itd.) (DZS, 2020).

4.2. Siromaštvo djece u Republici Hrvatskoj

Ekonomska recesija koja je započela 2008. godine, nepovoljno se odrazila i na broj djece u Republici Hrvatskoj koja žive u siromaštvu (Šućur, 2014). Naime, veći dio građana u tom se razdoblju suočava s rizikom gubitka posla i značajnog smanjenja dohotka od rada, što se također nepovoljno odrazilo i na životne uvjete i prilike njihove djece (Šućur, 2014). Tako su u razdoblju 2011. i 2012. godine stope siromaštva djece u dobi do 5 godina iznosile 21% i 22% (Šućur i sur., 2015). Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, stope rizika od siromaštva za osobe u dobi od 0 do 17 godina uglavnom se kreću oko 20% (DZS, 2019). Najmanji iznos stope rizika od siromaštva za razdoblje od 2014. do 2019. godine zabilježen je 2019. godine, kada ona iznosi 18,3% (DZS, 2019).

Dječje siromaštvo podrazumijeva situaciju u kojoj djeca i mladi do 18 godina starosti, odrastaju u obiteljima s niskim dohotkom tj. čiji je ekvivalentni dohodak na razini značajno nižoj od definiranog praga rizika od siromaštva (Compassion, bez dat.). Siromaštvo djece prvenstveno je uvjetovano statusom zaposlenosti, razinom obrazovanja i zdravstvenim statusom njihovih roditelja, vrsti naselja u kojem žive, tipu obitelji i broju ovisne djece (Šućur i sur., 2015). Osobito su riziku siromaštva izložena djeca koja žive u kućanstvima u kojima nema zaposlenih osoba ili u kojima je bavljenje poljoprivredom jedini izvor prihoda (Šućur i sur., 2015).

S obzirom da je broj siromašnih u Republici Hrvatskoj veći u ruralnim područjima, može se zaključiti da će broj djece koja žive u siromaštvu također biti veći u ruralnim područjima, a manji u urbanim (Šućur i sur., 2015). „Rizik od (dječjeg) siromaštva najveći je u ruralnim područjima Središnje i Istočne Hrvatske, a najmanji u područjima primorske/jadranske i zagrebačke regije.“ (Šućur i sur., 2015). Kućanstva koja karakterizira siromaštvo djece u pravilu imaju visoku razinu dohodovnog siromaštva, a isto tako i visoke stope materijalne deprivacije (Šućur i sur., 2015). To podrazumijeva da djeca koja žive u takvim kućanstvima najčešće nemaju pristup određenim kućanskim i drugim dobrima, a isto tako nemaju mogućnost sudjelovanja u uobičajenim dječjim aktivnostima (Šućur i sur., 2015). Dakle, odrastanje u uvjetima siromaštva uvelike utječe na kvalitetu života djece te se nepovoljno odražava na sve aspekte njihova života. Naime, neodgovarajuća prehrana, izostavljanje iz različitih društvenih aktivnosti, nizak standard stanovanja i brojne druge karakteristike života u siromašnim kućanstvima nepovoljno se odražavaju na kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj djece (Šućur i sur., 2015).

Kao jedan od ključnih čimbenika koji uvelike smanjuje stope rizika od siromaštva djece, može se navesti zaposlenost roditelja (Šućur i sur., 2015). Osim toga i socijalni transferi imaju važnu funkciju u smanjivanju dječjeg siromaštva (Šućur i sur., 2015). Prvenstveno, pod pojmom socijalnih transfera u okviru dječjeg siromaštva podrazumijevaju se različite vrste financijske pomoći koje utječu na povećanje dohotka kućanstava koja žive u siromaštvu (Šućur i sur., 2015). To mogu biti na primjer pomoć za opremu novorođenčeta, socijalna pomoć, naknade za nezaposlene, porodiljne naknade i sl. (Šućur i sur., 2015).

5. Načini borbe protiv siromaštva

Siromaštvo nije samo problem određenog dijela populacije. Ono predstavlja opterećenje za društvo u cjelini. Iz tog razloga politička vlast neke zemlje trebala bi osigurati institucionalne okvire, programe i mehanizme za smanjivanje i otklanjanje siromaštva. Na toj je pretpostavci kreiran koncept države blagostanja, koji je i danas prisutan u mnogim zemljama Europe (Čičin Šain, bez dat.). Prema Ustavu Republike Hrvatske navodi se da je i Republika Hrvatska socijalna država (Ustav Republike Hrvatske). „Socijalna je država, kaže se, ona u kojoj su uređeni sustavi socijalne sigurnosti i koja kontrolira socijalne procese." (Ravnić, 1996). Kao temeljne karakteristike socijalne države mogu se navesti: poticanje gospodarskog rasta, održanje socijalne sigurnosti građana i ispravljanje socijalnih nepravdi nastalih kao posljedica djelovanja tržišta (Hrvatska enciklopedija, bez dat.). Prema navedenom konceptu dužnost države je da osigura pravednu preraspodjelu dohotka, te osigurati zajamčeno pravo na socijalnu skrb (Ravnić, 1996). U tom smislu država bi trebala trenutno nezaposlenim građanima, kao i građanima koji iz nekog razloga nisu sposobni za rad osigurati pravo na pomoć kako bi mogli podmiriti barem osnovne životne potrebe. Pomoć koju država pruža pojedincima s nedostatnim dohotkom vezana je uz osiguravanje minimalnog životnog standarda, pri čemu bi se njome osim zadovoljenja osnovnih životnih potreba nastoji osigurati i život dostojan čovjeka (Ravnić, 1996).

Jedinstveni koncept za smanjenje siromaštva i dohodovne nejednakosti ne postoji. Kako se zemlje međusobno razlikuju prema svojoj povijesti, socijalnom, kulturološkom i ekonomskom stanju, kao i uvjetima i mogućnostima koje pružaju svojim građanima, tako su i uzroci nejednakosti i siromaštva u svakoj pojedinoj zemlji različiti (Bejaković, 2004). Iz tog razloga svaka zemlja trebala bi pronaći i razviti programe borbe protiv nejednakosti i siromaštva koji najbolje odgovaraju uvjetima i situaciji u kojoj se nalazi.

Budući da je jedan od temeljnih uzroka siromaštva nejednakost u raspodjeli dohotka i bogatstva, siromaštvo treba promatrati usporedno s nejednakošću (Cini, Drvenkar i Marić, 2011). Dakle, politike usmjerene na borbu protiv siromaštva trebaju uzeti u obzir i nejednakost (Cini, Drvenkar i Marić, 2011). Veliku važnost u suzbijanju i smanjivanju neujednačenosti u raspodjeli dohotka i bogatstva imaju djelovanje i reforme koje provodi državna vlast (Europska komisija, 2017). Europska unija nastoji poduprijeti države članice i pomoći im u nadogradnji politika u području socijalne zaštite i socijalne uključenosti, kao i osigurati financijska sredstva potrebna za provođenje reformi kojima se nastoji smanjiti nejednakost unutar država članica (Europska komisija, 2017).

Između ostalog siromaštvo predstavlja problem koji zahvaća različite dimenzije ljudskog života, pa stoga borba protiv siromaštva ne bi smjela biti orijentirana samo na sustav socijalne pomoći (Milan, 2019). U tom smislu pažnja bi se trebala usmjeriti i na radno zakonodavstvo i politiku plaća, politiku zapošljavanja i zaštitu od nezaposlenosti, poreznu politiku, mirovinski sustav, zdravstvenu zaštitu, stambenu politiku, obrazovni sustav, obiteljsku politiku, te sustav socijalne skrbi i pomoći (Milan, 2019). Većini navedenih područja osnovni cilj nije borba protiv siromaštva, međutim u okviru svojeg djelovanja posjeduju instrumente kojima mogu značajno utjecati na borbu protiv siromaštva tj. smanjenje siromaštva u dugom roku (Milan, 2019).

Kako bi se osiguralo smanjenje siromaštva na dulji rok potreban je sveobuhvatan pristup u borbi protiv siromaštva. Naglasak bi trebao biti na kreiranju novih radnih mjesta i razvoju ljudskog kapitala unutar Republike Hrvatske (Šućur, 2005). U tom smislu kao jedan od načina kojim se može utjecati na smanjenje nejednakosti i osigurati jednake mogućnosti, može se istaknuti ulaganje u obrazovanje i vještine. S obzirom na promjene u potražnji na tržištu rada koje su uslijedile zbog sve snažnije globalizacije i razvoja tehnologije, vrlo je važno unaprjeđivati znanja i vještine niskokvalificiranih radnika (Europska komisija, 2017). Na taj se način u određenoj mjeri može utjecati na velike razlike u plaćama i zapošljivost nekvalificiranih radnika.

Svi članovi društva trebali bi osjetiti dobrobit gospodarskog rasta jer se jedino na taj način može utjecati na smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti siromašnih pojedinaca u društvu (Cini i sur., 2011). U tom smislu trebalo bi se poticati stvaranje novih radnih mjesta, povećavati dohodak od rada te uspostaviti učinkovite mehanizme redistribucije (Cini i sur., 2011).Dakle nužan preduvjet dugoročnog smanjenja siromaštva je ostvarivanje dugotrajnog i održivog gospodarskog rasta (Bejaković, 2004). Ukoliko se gospodarski rast postiže na održivoj osnovi i osigurava pravednu raspodjelu dohotka, veća je mogućnost da će se dohodci siromašnog dijela populacije povećavati, čime se siromašnim pojedincima pruža prilika za bijeg iz siromaštva (Bejaković, 2004). Također pravedan i uključiv gospodarski rast omogućit će stvaranje novih radnih mjesta za nezaposlene i neaktivne pojedince, kako bi ih se zaštitilo od rizika siromaštva kojem su te skupine posebno izložene (Bejaković, 2004).

Siromaštvo, obrazovanje, zapošljivost i dugotrajna nezaposlenost međusobno su povezani pojmovi. Dugotrajna nezaposlenost najčešće je uvjetovana niskom razinom obrazovanja i motivacije (Bejaković, 2004). Stoga se u Republici Hrvatskoj treba težiti povećanju zaposlenosti tj. smanjenju dugotrajne nezaposlenosti. U tom smislu Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike trebalo bi pružiti precizne i pravodobne informacije o aktualnim socijalnim programima i pravima pojedinaca u sustavu socijalne skrbi. Takve informacije trebaju biti široko dostupne odnosno dostupne putem različitih medija kako bi se obuhvatilo sve društvene skupine kojima su programi usmjereni (Bejaković, 2004). Vrlo je važno smanjiti i nejednakost mogućnosti budući da ona posljedično utječe i na dohodovnu nejednakost. Tako primjerice djeca koja žive u obiteljima čiji je dohodak znatno niži od praga rizika od siromaštva imaju veću vjerojatnost da će biti siromašna u odrasloj dobi, te da će i njihova djeca također živjeti u siromaštvu (Centar za mirovne studije [CMS], 2018).

5.1. Socijalni transferi

Kao jedan od važnijih elemenata kojima se nastoji ublažiti siromaštvo mogu se istaknuti socijalni transferi. „ Socijalni transferi kao specifična kategorija javnih izdataka namijenjeni su financiranju programa socijalne politike, socijalne sigurnosti i socijalne zaštite.“ (Babić, 2008). Socijalni se transferi mogu definirati u širem i užem smislu (Babić, 2008). Pod socijalnim transferima u širem smislu podrazumijevaju se novčane naknade, usluge koje pojedincima i kućanstvima pruža država, te materijalna dobra koja primaju od države (Babić, 2008). U socijalne transfere u užem smislu mogu se ubrojiti: „naknade za nezaposlene, naknada za bolovanja duža od 42 dana, dječji doplatak, porodiljni dopust, socijalna pomoć, naknada za rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, stipendije, invalidske mirovine i ostali slični novčani primici.“ (Babić, 2008).

Prethodno je u okviru stope rizika od siromaštva na grafikonu 3 prikazan učinak socijalnih transfera na smanjivanje stope rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku. Na temelju navedenog grafikona može se ustvrditi da su socijalni transferi u Republici Hrvatskoj značajno sredstvo u smanjivanju siromaštva. Prilikom razmatranja učinkovitosti sustava socijalnih transfera, te njihovu mogućem utjecaju na smanjenje siromaštva posebnu je pažnju potrebno obratiti na dva čimbenika (Šućur, 2011). Prvenstveno je važna ciljanost socijalnih transfera pri čemu se podrazumijeva da su usmjereni i dolaze do onih kojima su potrebni. Drugi bitan element je primjerenost socijalnih transfera tj. socijalne naknade trebaju biti dovoljno visoke da omoguće korisnicima zadovoljenje osnovnih i drugih potreba (Šućur, 2011).

Sukladno podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske udio socijalne zaštite u bruto domaćem proizvodu dosegnuo je 21,7%, što je manje za 6,2% u usporedbi s prosjekom za zemlje Europske unije (DZS, 2020). Većinu naknada socijalne zaštite u 2018. godini činile su novčane naknade, a čak 95,3% naknada socijalne zaštite čine one naknade koje se ne temelje na provjeri materijalnog stanja (DZS, 2020). Temeljem tog podatka može se primijetiti da ciljanost socijalnih transfera u Republici Hrvatskoj nije visoka. Iz tog razloga „Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku“ definiralo je strateški plan za razdoblje od 2020. do 2022. godine kojim se usmjerava na pojednostavljenje pristupa osnovnim pravima u sustavu socijalne zaštite i pružanje mogućnosti za ostvarivanje pomoći kojom će se zajamčiti minimalni životni standard i onim posebno ugroženim društvenim skupinama (Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, bez dat.).

Izdaci za socijalnu zaštitu po stanovniku za Republiku Hrvatsku u 2018. godini su znatno niži od prosjeka Europske unije, točnije većina zemalja članica ima veće izdatke za socijalnu zaštitu (DZS, 2020). U skladu s time može se zaključiti kako bi Republika Hrvatska u odnosu na ostale europske države trebala u većoj mjeri preuzeti odgovornost za pružanje pomoći za postizanje prihvatljivog životnog standarda za posebno ranjive društvene skupine (OECD, 2016).

5.2. Porezna politika

Iako porezni sustav prvenstveno nije namijenjen borbi protiv siromaštva i nejednakosti u razdiobi dohotka i bogatstva, njegovim se instrumentima može u određenoj mjeri utjecati na smanjenje nejednakosti i siromaštva. Primjenom progresivne porezne stope tj. stope koja se povećava s povećanjem porezne osnovice može se ublažiti nejednakost i siromaštvo. Također poreznom se politikom može utjecati na siromaštvo putem odgovarajućih poreznih olakšica onim kućanstvima čija su primanja na godišnjoj razini niža od određene razine dohotka (Cini i sur., 2011). Kao jedan od najčešćih instrumenata porezne politike kojim se nastoji osigurati pravednija raspodjela dohotka od bogatijih prema siromašnijim dijelovima stanovništva spominje se progresivni porez na dohodak (Polovina i Medić, 2002, str. 281). Dakle, niže razine dohotka trebale bi se oporezivati i manjim poreznim stopama, dok bi se kod viših razina dohotka trebale upotrebljavati i veće porezne stope.

5.3. Mikrokrediti

S obzirom da siromašne karakterizira nedostatak materijalnih sredstava za ispunjenje osnovnih životnih potreba, može se zaključiti da je i kreditna sposobnost siromašnih građana niska. Siromašna kućanstva najčešće karakteriziraju niska ili gotovo nikakva primanja, zbog čega je vjerojatnost da neće moći redovito izvršavati svoje kreditne obveze visoka. Iz tog je razloga i vjerojatnost odobravanja kredita siromašnim građanima niska, ali i nije toliko poželjna budući da se uslijed niske razine financijske pismenosti i nepoznavanja rizika financijskog tržišta siromašni izlažu riziku prezaduženosti koji može dodatno pogoršati njihove životne uvjete.

Međutim da bi se siromašnim pojedincima omogućio pristup tržištu rada i na taj način izlazak iz siromaštva osmišljen je koncept tzv. malih kredita (Fetizo i Telišman, 2009). Koncept mikrokreditiranja usmjeren je pojedincima koji žive u uvjetima siromaštva, budući da je od iznimne važnosti za izlazak iz siromaštva pronalaženje primjerenog zaposlenja (Europski parlament, bez dat.). Putem mikrokreditiranja siromašnim se pojedincima omogućuje dobivanje kredita koje će usmjeriti na pokretanje ili razvijanje vlastitog malog poslovanja, što u slučaju konvencionalnog kreditiranja ne bi bilo moguće (Europski parlament, bez dat.).

Na području Europske unije osmišljen je mikrofinancijski instrument pod nazivom „Progress“ namijenjen podupiranju kreditiranja u malim iznosima, odnosno njime se nastoji povećati dostupnost mikrokredita (Europski parlament, bez dat.). Ovaj se program financira iz proračuna Europske unije i Europske investicijske banke (Europski parlament, bez dat.). Međutim, Europska unija ne daje direktno kredite pojedincima, već to čini putem banaka i drugih financijskih institucija u državama članicama pružajući garancije od 200 milijuna eura (Europski parlament, bez dat.).

U ovu se skupinu kredita ubrajaju svi krediti čiji iznos ne prelazi 25.000 eura (Europski parlament, bez dat.). Najčešće putem mikrokredita svoje poslovne aktivnosti financiraju poduzetnici koji zapošljavaju manje od 10 ljudi, a prihodi im na godišnjoj razini ne prelaze iznos od 2 milijuna eura (Europski parlament, bez dat.). Nadalje, mikrokrediti su u pravilu namijenjeni: „osobama koje žele postati samozaposlene ili pokrenuti/razviti mikropoduzeće (manje od deset zaposlenika), osobito socijalno poduzeće (*social enterprise*), nezaposlenim osobama, osobama koje su se privremeno povukle s tržišta rada, osobama koje ne uspijevaju dobiti uobičajeni kredit (jer su žene, smatra ih se premladima ili prestarima, član su manjinske skupine ili imaju invaliditet i sl.).“ (Europska komisija, bez dat.)

Prema tome može se zaključiti da mikrokreditiranje dovodi do brojnih, pozitivnih učinaka u nekom gospodarstvu. Ponajprije, ono dovodi do smanjenja nezaposlenosti olakšavajući pristup financijskim sredstvima potrebnim za pokretanje poslovanja, a namijenjeni su upravo onim društvenim skupinama koje inače ne bi imale pristup drugim oblicima financiranja (Europska komisija, 2014). Dakle, putem mikrokreditiranja nastoji se pružiti podrška upravo onim društvenim skupinama koje imaju povećan rizik od siromaštva, kao što su primjerice nezaposlene osobe, žene i manjinske skupine (Europska komisija, 2014). Osim toga, mikrokrediti su dostupni pojedincima bez obzira na njihovu razinu obrazovanja (Europska komisija, 2014). Stoga, mikrokreditiranje predstavlja učinkovit način za borbu protiv siromaštva, budući da pruža mogućnost samozapošljavanja, što je ujedno i najbolji način za dugoročni izlazak iz siromaštva, odnosno umanjivanje rizika od siromaštva posebno osjetljivih društvenih skupina.

6. Nacionalni programi na razini Europske unije usmjereni na borbu protiv siromaštva, depriviranosti i ekonomske i društvene isključenosti

6.1. Europa 2020.

„Strategija Europa 2020. desetogodišnja je strategija Europske unije za rast i zapošljavanje. Pokrenuta je 2010. kako bi se stvorili uvjeti za pametan, održiv i uključiv rast. Europa 2020 kao strategija Europske unije slijedi Lisabonsku strategiju (poznatiju kao Lisabonska agenda ili proces) koja je predstavljala strateški razvojni plan Europske unije za razdoblje 2000. do 2010. godine.“ (Vlada Republike Hrvatske, bez dat.).

U okviru strategije dogovoreno je pet ključnih ciljeva koje bi Europska unija trebala ostvariti do 2020. godine. Među tim se ciljevima mogu istaknuti „zapošljavanje, istraživanje i razvoj, klimatske promjene/energija, obrazovanje, socijalna uključenost i smanjenje siromaštva.“ (Vlada Republike Hrvatske, bez dat.). Vidljivo je kako su navedene kategorije ciljeva odabrane u skladu s namjerom ostvarivanja održivog i uključivog rasta kojim se nastoje stvoriti pretpostavke za dugotrajno smanjenje nejednakosti i siromaštva.

Najvažnije usmjerenje navedene strategije s aspekta suzbijanja siromaštva i socijalne isključenosti je usmjerenje Europske unije na uključiv rast (Europska komisija, 2010). Naglašava se važnost da se koristi ekonomskog rasta ne ograniče samo na pojedine zemlje članice, već bi sve zemlje članice Europske unije trebale od toga imati koristi. Prema tome, djelovanje Europske unije, kao i svake članice pojedinačno biti će usmjereno na modernizaciju tržišta rada i povećanje zaposlenosti, te poticanje stanovništva na stjecanje znanja i vještina povezanih s potrebama tržišta rada (Europska komisija, 2010). Također, cilj je Europske unije postizanje ekonomske, socijalne i regionalne ravnopravnosti, te podizanje svijesti o problemu siromaštva i socijalne isključenosti (Europska komisija, 2010). Dakle, djelovanje Europske unije usmjerit će se i na pružanje odgovarajućih životnih uvjeta i aktivnog sudjelovanja u društvu onih pojedinaca koji žive u siromaštvu ili socijalnoj isključenosti (Europska komisija, 2010). Zbog toga na razini Europske unije provodit će se i kreirati projekti stvaranja inovativnih mogućnosti edukacije, osposobljavanja i zapošljavanja namijenjeni marginaliziranim članovima društva (Europska komisija, 2010). Također unutar svake pojedine zemlje poželjno je razvijati i poboljšavati sustav socijalne zaštite i mirovinski sustav, te olakšati pristup sustavu zdravstvene zaštite posebice za najranjivije društvene skupine (Europska komisija, 2010).

Iako je strategija Europa 2020 pokrenuta na razini Europske unije, svaka država članica trebala bi usvojiti vlastite nacionalne ciljeve u okviru navedenih glavnih kategorija ciljeva koje Europa 2020. obuhvaća (Vlada Republike Hrvatske, bez dat.). Strategijom su također utvrđene konkretne aktivnosti koje je potrebno izvršiti na razini čitave Europske unije, ali i aktivnosti koje će se provesti na razini pojedinih zemalja (Vlada Republike Hrvatske, bez dat.).

6.2. Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.-2020.)

„Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014. – 2020.) temeljni je dokument koji će omogućiti sustavan i zajednički pristup svih relevantnih dionika u rješavanju problema siromaštva i socijalne isključenosti, uz osiguravanje minimalnog standarda najugroženijem dijelu društva, te sprječavanje novih pojava siromaštva i socijalne isključenosti.“ (Vlada Republike Hrvatske, 2014).

Tri su glavna prioriteta strategije (Vlada Republike Hrvatske, 2014):

1. „Borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti, kao i općenito smanjenje nejednakosti u društvu
2. Sprječavanje nastanka novih kategorija siromašnih, te smanjenje udjela siromašnih i socijalno isključenih pojedinaca u društvu
3. Uspostava koordiniranog sustava podrške osobama koje žive u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti“

Navedeni su prioriteti u suglasnosti s ciljem postizanja uključivog, održivog i pametnog rasta koji se naglašava kroz strategiju Europa 2020. „Strategija borbe protiv siromaštva socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj“ za razdoblje od 2014. do 2020. godine podijeljena je na 8 strateških područja (Vlada Republike Hrvatske, 2014). Mogu se istaknuti sljedeća područja: „obrazovanje i cjeloživotno učenje, zapošljavanje i pristup zapošljavanju, stanovanje i dostupnost energije, pristup socijalnim naknadama i uslugama, pristup zdravstvenom sustavu, skrb o starijim osobama, borba protiv zaduženosti i financijska neovisnost, te uravnotežen regionalni razvoj.“ (Vlada Republike Hrvatske, 2014). Unutar svakog strateškog područja definiraju se strateške aktivnosti, kao i način njihove provedbe. Navedena područja obuhvaćena strategijom nisu usmjerena samo na privremeno smanjenje siromaštva, već predstavljaju područja usmjerena na trajno smanjenje siromaštva i pružanje jednakih mogućnosti svim društvenim skupinama. Dakle, naglasak je na sveobuhvatnom i cjelovitom pristupu u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti, odnosno strategijom su obuhvaćena sva područja koja izravno i neizravno mogu utjecati na smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti (Vlada Republike Hrvatske, 2014). „Svrha strategije je zajedničkim pristupom postići osiguranje minimalnog životnog standarda najugroženijeg dijela stanovništva te osigurati uvjete za sprječavanje novih pojava siromaštva i socijalne isključenosti.“ (Vlada Republike Hrvatske, 2014).

Prema ovom dokumentu, smanjenje siromaštva trebalo bi se temeljiti na gospodarskom rastu, pozitivnim kretanjima na tržištu rada, osiguravanju novih radnih mjesta, osmišljavanju mjera za pomoć dugotrajno nezaposlenim i drugim ranjivim društvenim skupinama, povećanju kvalitete i usmjerenosti socijalnih naknada u sustavu socijalne skrbi (Vlada Republike Hrvatske, 2014). Također iznimna se važnost pridaje i dostupnosti obrazovnih, zdravstvenih i socijalnih usluga svim dijelovima stanovništva podjednako, kao i smanjenje razlika među različitim dijelovima Republike Hrvatske kako bi se na taj način utjecalo na smanjenje broja ljudi koji žive u riziku od siromaštva (Vlada Republike Hrvatske, 2014).

S obzirom da osobe s višim stupnjem obrazovanja u pravilu lakše pronalaze posao i ostvaruju veće plaće, strategijom se naglašava dostupnost obrazovanja već od najranije dobi kako bi se svima pružile donekle jednake šanse bez obzira na njihov imovinski status. Osim toga, strategija je usmjerena na usklađivanje obrazovne politike s trenutnim potrebama tržišta rada, ali i potrebama tržišta rada u budućnosti. U tom smislu provest će se sljedeće mjere: „uvođenje obaveznog predškolskog obrazovanja, učenicima trogodišnjih programa strukovnih škola omogućit će se nastavak školovanja i upis na fakultet, sufinanciranje međumjesnog javnog prijevoza, materijalna potpora za Rome u sustavu obrazovanja, kao i uključivanje djece s teškoćama u obrazovni sustav.“ (Vlada Republike Hrvatske, 2014). Isto tako puno se pažnje posvećuje nastojanjima da se smanji broj pojedinaca u sustavu visokog obrazovanja koji odustaju od studija, kao i subvencioniranju troškova vezanih uz studiranje za redovite studente, te razvoj sustava stipendija (Vlada Republike Hrvatske, 2014). Osim toga napori će se usmjeriti i na poticanje cjeloživotnog učenja, budući da ono predstavlja jedan od važnih čimbenika zapošljivosti i konkurentnosti na tržištu rada (Vlada Republike Hrvatske, 2014).

Također naglašava se i važnost stambene politike koja je u Republici Hrvatskoj još uvijek dosta zanemarena i usmjerena prvenstveno samo na subvencije kredita radi kupnje vlastite nekretnine, pa je stoga još uvijek usmjerena samo na one koji su kreditno sposobni, dok zanemaruje sve druge društvene skupine (Stambene politike, 2019). Iz tog bi se razloga trebao poticati daljnji razvoj stambene politike da bi se svim društvenim skupinama omogućilo posjedovanje stambenog prostora pogodnog za život.

Budući da nezaposleni pojedinci u pravilu imaju vrlo visoku stopu rizika od siromaštva, stavljen je naglasak i na provedbu različitih mjera aktivne politike zapošljavanja (Vlada Republike Hrvatske, 2014). U tom smislu, pretpostavlja se provedba Zakona o poticanju zapošljavanja u okviru kojeg su omogućene određene olakšice u slučaju zapošljavanja nezaposlenih osoba (Vlada Republike Hrvatske, 2014). Također poticat će se poduzetništvo i razvoj znanja i vještina pojedinaca (Vlada Republike Hrvatske, 2014).

„Sustav socijalne skrbi razumijeva socijalne naknade i socijalne usluge, a temelji se na načelu supsidijarnosti, što razumijeva odgovornost pojedinca i obitelji za vlastitu socijalnu sigurnost. Uloga je države da u tome pomaže, s ciljem sprječavanja, ublažavanja i otklanjanja socijalne ugroženosti.“ (Vlada Republike Hrvatske, 2014). Naglašava se da je za unapređenje sustava socijalne skrbi neophodno širiti mrežu socijalnih usluga. Iz tog razloga nastojat će se poboljšati sustav putem kojeg se dodjeljuju socijalne naknade i potpore, kao i raspoloživost i kvaliteta socijalnih usluga, unaprijediti sustav skrbi o beskućnicima i pružanje potpore onim pojedincima kojima prijeti socijalna isključenost (Vlada Republike Hrvatske, 2014).

Nadalje, osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti često nemaju adekvatan pristup zdravstvenoj zaštiti (Vlada Republike Hrvatske, 2014). Stoga se predviđa povećanje dostupnosti zdravstvene zaštite s posebnim naglaskom na ruralna područja, kao i na otocima (Vlada Republike Hrvatske, 2014). Također predviđa se i uvođenje besplatnog zdravstvenog osiguranja za siromašne (Vlada Republike Hrvatske, 2014). Isto tako za socijalno ugrožene skupine stanovnika zajamčeno je podmirenje zdravstvenih usluga koje nisu primarno obuhvaćene osnovnim zdravstvenim osiguranjem.

Između ostalog, donošenjem različitih propisa i podzakonskih akata vezanih uz financijski sektor pokušat će se izbjeći prevelika zaduženost stanovništva, te osigurati odgovarajuća zaštita korisnika financijskih usluga (Vlada Republike Hrvatske, 2014). Putem Nacionalnog strateškog okvira financijske pismenosti pokušat će se utjecati na povećanje financijske pismenosti svih dijelova društva, kako bi se stanovništvo osvijestilo o rizicima kojima se mogu izložiti na financijskom tržištu i posljedičnoj prezaduženosti. Dakle, podizanje razine financijske pismenosti iznimno je bitno budući da financijska tržišta danas nude raznovrsne mogućnosti koje stanovništvo Republike Hrvatske još uvijek ne poznaje i nije svjesno njihovih rizika, čime se nesvjesno mogu izložiti riziku prezaduženosti i posljedično riziku od siromaštva.

Kako bi se utjecalo na ublažavanje razlika između različitih geografskih regija Republike Hrvatske izabrana su područja potpomognutih županija i uvedena područja koja se smatraju depriviranim sukladno kriteriju zaostajanja u razvoju (Vlada Republike Hrvatske, 2014). Ovom se strategijom također predvidjelo donošenje Zakona o regionalnom razvoju, kao i priprema Strategije regionalnog razvoja za period od 2014. do 2020. godine (Vlada Republike Hrvatske, 2014). Navedenim će se dokumentima pokušati smanjiti regionalne razlike, budući da su stanovnici manje razvijenih područja najčešće žive u uvjetima dugotrajnog siromaštva zbog različitih čimbenika kao što su manjak potrebnih znanja i vještina, visoka nezaposlenost, prometna nepovezanost i slično. Stoga je predviđeno da se u razdoblju od 2014. do 2020. poveća investiranje u deprivirana područja, poveća dostupnost socijalnih usluga, kao i

komunalnih usluga u svim dijelovima Republike Hrvatske, te podupire obrazovanje i zapošljavanje stanovništva realizacijom regionalnih i lokalnih obrazovnih projekata.

„S obzirom da su siromaštvo i socijalna isključenost kategorije koje imaju više dimenzija, za njihovo suzbijanje kao i prevenciju uključit će se više strateških područja, kao i svi relevantni dionici koji mogu pridonijeti ostvarivanju uvjeta za trajno smanjenje i sprečavanje siromaštva i socijalne isključenosti.“ (Vlada Republike Hrvatske, 2014). Prema tome jedini je način na koji se može utjecati na dugotrajno smanjenje siromaštva i poboljšanje životnih uvjeta u Republici Hrvatskoj je sveobuhvatan pristup koji uvažava višedimenzionalnost problema siromaštva i socijalne isključenosti.

Dakle, promatrajući „Strategiju borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti“ može se donijeti zaključak o tome kako u Republici Hrvatskoj postoji svijest o problemu siromaštva i socijalne isključenosti. Također, kroz strategiju se navode različite aktivnosti usmjerene na ostvarivanje održivog i uključivog rasta tijekom razdoblja od 2014. do 2020. godine, a samim time te će aktivnosti utjecati na dugotrajnije smanjenje siromaštva. Osim toga, analizira se i socijalna isključenost i Republici Hrvatskoj koja se u okviru strategije nastoji umanjiti kroz cjelovit pristup navedenom problemu. Takav pristup siromaštvu poželjan je, te je tijekom vremena Republika Hrvatska uspjela smanjiti stopu rizika od siromaštva, kao i ostale pokazatelje siromaštva. Međutim još uvijek politika borbe protiv siromaštva ima prostora za poboljšanje, kako bi se pokazatelji siromaštva kretali na razinama ispod prosjeka za Europsku uniju, a da bi se to moglo postići zahtjeva se uključenost svih razina vlasti i aktivno sudjelovanje pripadnika svih skupina u društvu prilikom provođenju mjera za borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti (Cini, Drvenkar i Marić, 2011).

7. Utjecaj pandemije koronavirusa na siromaštvo

Izbijanje pandemije koronavirusa nepovoljno se odrazilo na ekonomsku situaciju u većini europskih zemalja. Mnoge europske zemlje, uključujući i Republiku Hrvatsku donosile su mjere kojima se ograničava kretanje ljudi i usporava provođenje gospodarske aktivnosti s ciljem zaustavljanja ubrzanog širenja virusa (DZS, 2020). Novonastala je situacija utjecala na sporiji rast potrošnje, te pad izvoza roba i usluga zbog čega dolazi i do smanjenja realnog BDP-a u 2020. godini (DZS, 2020). U takvim okolnostima dolazi do pada industrijske proizvodnje, što je posljedica djelomičnog ili potpunog zatvaranja industrijskih pogona tj. tvornica i poduzeća (DZS, 2020). Prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske navodi se da je u 2020. godini, od početka izbijanja pandemije bolesti COVID- 19, došlo do pada gospodarske aktivnosti većeg od onog izazvanog svjetskom financijskom krizom 2009. godine (DZS, 2020).

Također, navedena je situacija utjecala na povećanje nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj. Međutim, zahvaljujući potporama za očuvanje radnih mjesta i ublažavanju strogih epidemioloških mjera, donekle je usporen rast nezaposlenosti koji se predviđao na početku pandemije (DZS, 2020). Dakle Vlada Republike Hrvatske u 2020. godini usvojila je paket mjera namijenjenih za održavanje stabilnosti hrvatskog gospodarstva (Vlada Republike Hrvatske, 2020). Osim potpora za očuvanje radnih mjesta, mogu se istaknuti i oslobođenje od poreza za poduzetnike, čija je djelatnost značajno pogođena pandemijom (Vlada Republike Hrvatske, 2020). Pandemijom koronavirusa najviše je pogođen turistički sektor, a da bi se sačuvala radna mjesta u ovom sektoru Vlada je donijela određene mjere putem kojih će se omogućiti financijsko rasterećenje turističkog sektora (Vlada Republike Hrvatske, 2020). Isto tako, Vlada je usvojila program „Covid-19 zajam za obrtna sredstva“ kako bi se pružila potpora mikro, malim i srednjim poduzetnicima (Vlada Republike Hrvatske, 2020). Osim toga, donesene su i mjere potpore poljoprivrednom sektoru (Vlada Republike Hrvatske, 2020).

S obzirom na navedene mjere vidljivo je kako Vlada Republike Hrvatske poduzima odgovarajuće mjere kojima nastoji zadržati gospodarsku aktivnost na prihvatljivoj razini i umanjiti nepovoljni utjecaj pandemije na sigurnost radnih mjesta. Međutim, pretpostavlja se da će stopa rizika od siromaštva u 2020. godini rasti u odnosu na prijašnju godinu. Razlog tome je smanjena gospodarska aktivnost, teže pronalaženje posla, a u pojedinim sektorima djelatnosti koji su posebno pogođeni pandemijom poduzeća su ipak bila prisiljena smanjiti broj radnih mjesta, zbog čega dio stanovnika ostaje bez posla i dohotka.

„Na globalnoj razini prema procjeni Svjetske banke procjenjuje se da će se broj ljudi koji žive u ekstremnom siromaštvu povećati za otprilike 150 milijuna.“ (World Bank, 2020). Također navodi se kako će siromaštvo rasti u onim državama u kojima su razine siromaštva ionako visoke (World Bank, 2020). Takva situacija je izgledna zbog gospodarskog pada odnosno zaustavljene gospodarske aktivnosti (Poslovni.hr, 2020). Iz tog razloga globalne organizacije kao što su prije svega „Svjetska banka“ i „Međunarodni monetarni fond“ trebale bi donijeti mjere namijenjene za pomoć gospodarstvima zemalja u razvoju (Poslovni.hr, 2020).

8. Zaključak

Temeljem svega navedenog može se zaključiti kako su dohodovna nejednakost i nejednakost bogatstva, te siromaštvo značajni svjetski problemi. Iako je česta pretpostavka da je siromaštvo pojava svojstvena nerazvijenim zemljama i zemljama u razvoju, ono se danas pojavljuje i u većini razvijenih država. Uzrok tome su značajne neusklađenosti u raspodjeli dohotka i bogatstva između različitih društvenih skupina, što dovodi do situacije u kojoj jedna društvena skupina prisvaja većinu dohotka i bogatstva, dok ostatak društva koji čini većinu raspolaže s manjim dohotkom i bogatstvom. Uzroci nejednakosti dohotka i bogatstva su različiti, kao i uzroci siromaštva. Među njima može se istaknuti promjena u ponudi i potražnji na tržištu rada, koja je u određenoj mjeri uvjetovana brzim razvojem tehnologije. Iz tog se razloga povećala potražnja za zaposlenicima s višim stupnjem obrazovanja, takvi radnici ujedno ostvaruju i veći dohodak od rada. Stoga se od država očekuje da svoje napore usmjere na povećanje dostupnosti i kvalitetu obrazovanja. Također i dobrobiti globalizacije i ekonomskog rasta nisu jednako raspodijeljene među različitim dijelovima svijeta, kao ni unutar pojedinih zemalja što također uzrokuje razdvajanje stanovništva na bogate i siromašne. Dakle, uzroci nejednakosti i siromaštva su raznovrsni. Stoga je zadatak svake vlasti pratiti koji su uzroci nejednakosti i siromaštva unutar svake pojedine zemlje, ali isto tako promatrati odgovarajuće pokazatelje siromaštva. Na taj se način dobiva uvid u mjere koje treba poduzimati s ciljem smanjenja nejednakosti, siromaštva i socijalne isključenosti.

Siromaštvo je prisutno u većini zemalja svijeta, pa tako i u europskim zemljama, te Republici Hrvatskoj. Iako se pokazatelji nejednakosti u raspodjeli dohotka u Republici Hrvatskoj smanjuju još uvijek postoji značajni prostor za poboljšanje kako bi se postigla razina jednakosti kakvu primjerice imaju Slovenija i Češka. Također i pokazatelje siromaštva do 2019. godine karakterizira trend opadanja, što je povoljan pokazatelj. Međutim, promatrajući ostale zemlje Europske unije Republika Hrvatska još se uvijek nalazi u onoj skupini zemalja koje imaju relativno visoke razine siromaštva.

Europske države, a među njima i Republika Hrvatska, prihvatile su strategiju Europa 2020. usmjerenu na ostvarivanje rasta i zapošljavanje. U ovoj su se strategiji definirali ciljevi usmjereni na područja koja posredno i neposredno mogu utjecati na smanjenje dohodovne nejednakosti i siromaštva. Osim na razini Europske unije, na nacionalnoj razini kreirana i usvojena „Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj“ za razdoblje od 2014. do 2020. godine. Prema tome vidljivo je kako su predstavnici vlasti svjesni problema nejednakosti, siromaštva i socijalne isključenosti. Aktivnosti koje su se trebale provesti u okviru navedene strategije dobro su definirane, te bi njihova kvalitetna primjena tijekom određenog vremenskog razdoblja mogla dovesti do smanjenja siromaštva. Međutim, da bi takva primjena bila moguća potrebna je aktivna uključenost dionika različitih društvenih skupina. Stoga bi se o problemu siromaštva trebalo osvijestiti i šire slojeve stanovništva, te skrenuti pažnju na spoznaju koliko zapravo siromaštvo i socijalna isključenost mogu ograničavati ljudski život. Zbog toga u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti treba sudjelovati društvo kao cjelina, te se jedino na taj način može osigurati cjelovit pristup rješavanju problema siromaštva koji zaista može dovesti do poželjnog smanjenja siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj.

Različiti su vanjski utjecaji koji mogu ugroziti borbu protiv dohodovne nejednakosti i siromaštva. Jedan od tih utjecaja je i izbijanje pandemije koronavirusa. Ova neočekivana situacija nepovoljno je utjecala na gospodarstvo u većini zemalja svijeta, pa tako i na Republiku Hrvatsku. Iako još nema konačnih rezultata kako je navedena situacija utjecala na pokazatelje siromaštva, a s obzirom na smanjenu gospodarsku aktivnost može se očekivati da će se trend smanjenja siromaštva usporiti ili čak dovesti do povećanja siromaštva.

Dakle, za rješavanje problema siromaštva potreban je sveobuhvatan pristup koji nikoga ne isključuje iz ekonomskog rasta tj. ne ograničava nijednu društvenu skupinu da ostvaruje dobrobit koju donosi proces globalizacije i općenito društvenog napretka.

Popis literature

Aksentijević Karaman, N., Denona Bogović, N., Ježić, Z. (2019). *Ekonomika razvoja.* Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet u Rijeci

Babić, Z. (2008). Redistribucijski učinci socijalnih transfera u Republici Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku, 15* (2), 151-170. https://doi.org/10.3935/rsp.v15i2.766

Bejaković, P. (2005). Siromaštvo. *Financijska teorija i praksa, 29* (1), 133-136. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/5717

Bejaković, P. (2004). *Siromaštvo, nejednakost i socijalna isključenost u Europskoj uniji i Hrvatskoj.* Preuzeto 11.2.2021. s http://www.ijf.hr/Eu2/Bejakovic.pdf

Beti, I. (2021, Veljača 07). Jesu li Hrvati siromašni s 220 milijardi kuna ušteđevine? *Večernji list.* Preuzeto 14.2.2021. s https://www.vecernji.hr/vijesti/jesu-li-hrvati-siromasni-s-220-milijardi-kuna-ustedevine-1466962

bogatstvo. (bez dat.). U *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje.* Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Preuzeto 15. 2. 2021. s http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=8357

Centar za mirovne studije (2018). *Zaustavimo siromaštvo djece.* Preuzeto 26.2.2021. s https://www.cms.hr/hr/nejednakost/zaustavimo-siromastvo-djece

Cini, V., Drvenkar, N. i Marić, J. (2011). Problem raspodjele dohotka i analiza siromaštva Republike Hrvatske. *Ekonomski vjesnik, XXIV* (1), 121-136. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/70562

Compassion (bez dat.) *Defining Poverty and Child Poverty.* Preuzeto 2.7.2021. s https://www.compassion.com/poverty/child-poverty.htm

Credit Suisse (2019). *Global wealth databook 2019.* Preuzeto 16.2.2021. s file:///C:/Users/Korisnik/AppData/Local/Temp/global-wealth-databook-2019.pdf

Čičin Šain, D. (bez dat.) *Razdioba dohotka i borba protiv siromaštva.* Osnove ekonomije. Sveučilište u Zadru, Visoka škola za turistički menadžment, Šibenik

demokracija. (bez dat.). U *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje.* Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Preuzeto 15. 2. 2021. s http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=14516

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske [DZS] (2020). *Rezultati Ankete o dohotku stanovništva u 2019.* Preuzeto 6.2.2021. s https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/SI-1675.pdf

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske [DZS] (2019). *Rezultati Ankete o dohotku stanovništva u 2018.* Preuzeto 6.2.2021. s https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/SI-1654.pdf

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske [DZS] (2018). *Rezultati Ankete o dohotku stanovništva u 2017.* Preuzeto 6.2.2021. s https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/SI-1631.pdf

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske [DZS] (2016). *Rezultati Ankete o dohotku stanovništva u 2014.* Preuzeto 6.2.2021. s Microsoft Word - SI-1580_Rezultati ankete o dohotku stanovnistva u 2014.doc (dzs.hr)

El Balawi, E. (2018). *Ekonomska nejednakost u svijetu* (Završni rad, RRiF Visoka škola za financijski menadžment, Zagreb). Preuzeto s https://repozitorij.rvs.hr/islandora/object/rvs%3A165/datastream/PDF/view

Europska komisija (2010). *Europa 2020*. Preuzeto 10.2.202. s https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2017/03/Strategija-EUROPA-2020.-hr.pdf

Europska komisija (2014). *IZVJEŠĆE KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU, EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA Provedba Europskog mikrofinancijskog instrumenta Progress — 2013.* Preuzeto 25.6.2021. s https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=12682&langId=hr

Europska komisija (2017). *Rješavanje problema nejednakosti.* Preuzeto 8.2.2021. s https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_addressing-inequalities_hr.pdf

Europska komisija (bez dat.) *Mikrofinancijski instrument „Progress".* Preuzeto 25.6.2021. s https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=836&langId=hr

Europski institut za ravnopravnost spolova (bez dat.). *Siromaštvo i spol tijekom životnog vijeka.* Preuzeto 23.2.2021. s file:///C:/Users/Korisnik/AppData/Local/Temp/ti_pubpdf_mh0616074hrn_pdfweb_20171204165146.pdf

Europski parlament (bez dat.) *Mikrokredi: Male posudbe za dobro poslovanje.* Preuzeto 24.6.2021. s https://www.europarl.europa.eu/croatia/hr/za-medije/press_releases/2015/mikrokrediti-male-posudbe-za-dobro-poslovanje.html

Eurostat (2021). *At-risk-of-poverty rate after social transfers by sex.* Preuzeto 20.2.2021. s https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00184/default/table?lang=en

Eurostat (2021). *At-risk-of-poverty rate by sex.* Preuzeto 19.2.2020. s https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tessi010/default/table?lang=en

Eurostat (2021). Gini coefficient of equivalised disposable income - EU-SILC survey. Preuzeto 21.3.2021. s https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tessi190/default/table?lang=en

Eurostat (2021). *Income quintile share ratio (S80/S20) by sex.* Preuzeto 19.2.2021 s https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tessi180/default/table?lang=en

Eurostat (2021). *People at risk of poverty or social exclusion*. Preuzeto 21.2.2021. s https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/t2020_50/default/table?lang=en

Eurostat (2021). *Relative median at-risk-of-poverty gap*. Preuzeto 20.2.2021. s https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_10_30/default/table?lang=en

Eurostat (2021). *Severely materially deprived people*. Preuzeto 21.2.2021. s https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/t2020_53/default/table?lang=en

Eurostat (2021). *Total unemployment rate.* Preuzeto 21.2.2021. s https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00203/default/table?lang=en

Fetizo, E., Telišman, Ž. (2009). Mikrokrediti za siromašne Europljane. *Deutsche Welle.* Preuzeto 13.3.2021. s https://www.dw.com/hr/mikrokrediti-za-siroma%C5%A1ne-europljane/a-4919582

Leksikografski zavod Miroslav Krleža (bez dat.). *Gospodarska tranzicija.* Preuzeto 22.2.2021. s http://croatia.eu/index.php?view=article&id=31&lang=1

Leutar, Z. (2006). Osobe s invaliditetom i siromaštvo. Revija za socijalnu politiku, 13 (3-4), 293-308. https://doi.org/10.3935/rsp.v13i3.428

Hrvatska mreža protiv siromaštva [HMPS] (2016). *Siromaštvo i nejednakost u EU.* Preuzeto 11.2.2021. s http://www.udruga-pragma.hr/wp-content/uploads/2016/02/HMPS_publikacija-SIROMASTVO-I-NEJEDNAKOST-U-EU.pdf

industrijska revolucija. U *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje.* Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 18. 2. 2021. http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=27361

Karlić, I. (2009). Dvoznačnost fenomena globalizacije. Za globalizaciju solidarnosti. *Filozofska istraživanja, 29* (1), 87-106. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/41067

Knez, A. (2020). *Analiza dohodovne nejednakosti u zemljama EU* (Završni rad, Sveučilište u Splitu, Split) Preuzeto s https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A3566/datastream/PDF/view

Lorenzova krivulja. U *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje.* Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 19. 2. 2021. http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=37165

McBride, L. (2017). *Causes of poverty in Croatia.* Preuzeto 21.6.2021. s https://borgenproject.org/causes-of-poverty-in-croatia/

Milan, K. (2019). *Nejednakost raspodjele dohotka i bogatstva u društvu.* (Završni rad, Sveučilište u Splitu, Split) Preuzeto 12.2.2021. s https://core.ac.uk/download/pdf/270089961.pdf

Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (bez dat.). *Strateški plan Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku.* Preuzeto 7.3.2021. s https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Strate%C5%A1ki%20plan%20%20Ministarstva%20za%20demografiju%2C%20obitelj%2C%20mlade%20i%20socijalnu%20politiku%202020.%20-%202022.pdf

Nestić, D. (1999). DISTRIBUCIJA DOHOTKA I GOSPODARSKI RAST. *Privredna kretanja i ekonomska politika, 9* (73), 191-225. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/19377

Njiraini, J. (2015). Microfinance: Good for the poor? *Africa Renewal.* Preuzeto 13.3.2021. s https://www.un.org/africarenewal/magazine/august-2015/microfinance-good-poor

Odobaša, R. (2012). "NOVA NEJEDNAKOST" - IZVORI I ŠTETNE POSLJEDICE RASTUĆE IMOVINSKE I DOHODOVNE NEJEDNAKOSTI. *Pravni vjesnik, 28* (2), 59-77. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/121040

OECD (2016). Social expenditure. U OECD Factbook 2015-2016: Economic, Environmental and Social Statistics. Paris: OECD Publishing. Preuzeto 12.3.2021. s https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/factbook-2015-81-en.pdf?expires=1615566099&id=id&accname=guest&checksum=9D25CDF69DDA336779A6289EB07210CF

Pavlišić, P. (2019). *Međuovisnost ekonomskih nejednakosti i gospodarskog rasta.* (Doktorska disertacija, Sveučilište Jurja Dobrile, Pula). Preuzeto s https://repozitorij.unipu.hr/en/islandora/object/unipu%3A5441/datastream/PDF/view

Pavlišić, P. (2016). DRUŠTVO NA PUTU SRAZA: POVIJESNI PRIKAZ I POTREBA ZA RAZVOJEM PRAVEDNIJE NOVE EKONOMIJE. *Ekonomska misao i praksa,* (1), 217-238. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/160064

Penpoin (2020, Prosinac 21). *Gini Coefficient: Calculation Method, Data, Pros, and Cons.* Preuzeto 20.2.2021. s https://penpoin.com/gini-coefficient/

Petrović Štefanac, D. (2012). Socijalno-etički okvir problema nezaposlenosti. Crkva u svijetu, 47 (3), 299-321. Preuzeto 22.5.2021. s https://hrcak.srce.hr/89226

Pindyck, R., i Rubinfeld, D. (2005). *Mikroekonomija.* Zagreb. MATE d.o.o

Polovina, S., i Medić, Đ. (2002). *Osnove ekonomije.* Zagreb. Medinek

Poslovni. hr (2020). *Koronavirus bi pola milijarde ljudi mogao gurnuti u siromaštvo.* Preuzeto 14.3.2021. s https://www.poslovni.hr/svijet/koronavirus-bi-pola-milijarde-ljudi-mogao-gurnuti-u-siromastvo-4225560

Povelja Europske unije o temeljnim pravima (2016/C 202/02). Preuzeto 15.2.2021. s https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=RO

Ravnić, A. (1996). Socijalna država i državna blagostanja. *Revija za socijalnu politiku, 3* (3), 239-250. https://doi.org/10.3935/rsp.v3i3.458

Službeni list Europske unije (2016). *Ugovor o Europskoj uniji (Pročišćena verzija).* Preuzeto 15.2.2021. s https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0011.01/DOC_2&format=PDF

socijalna država. U Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 21. 2. 2021. http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=56927

Stambene politike u Hrvatskoj nestabilne su kao kule od karata! (2019, Studeni 26). *Centar za mirovne studije.* Preuzeto 5.3.2021. s https://www.cms.hr/hr/javna-dobra/stambene-politike-u-hrvatskoj-nestabilne-su-kao-kule-od-karata

Šućur, Z., Kletečki Radović, M., Družić Ljubotina, O., Babić, Z. (2015). *Siromaštvo i dobrobit djece predškolske dobi u Republici Hrvatskoj.* Preuzeto 3.7.2021. s https://www.unicef.org/croatia/media/671/file/Siroma%C5%A1tvo%20i%20dobrobit%20djece%20pred%C5%A1kolske%20dobi%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20.pdf

Šućur, Z. (2014). *Stari i novi siromasi u hrvatskom društvu: empirijski uvid.* Preuzeto 29.6.2021. s https://hrcak.srce.hr/129343

Šućur, Z. (2011). Siromaštvo i dohodovne nejednakosti u Hrvatskoj: 2001.-2009. Preuzeto 31.1.2021. s http://www.rsp.hr/ojs2/index.php/rsp/article/viewFile/1030/1161

Šućur, Z. (2005). Siromaštvo i socijalni transferi u Hrvatskoj. *Financijska teorija i praksa, 29* (1), 37-58. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/5712

Ustav Republike Hrvatske. Preuzeto 21.2.2021. s https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske

Vlada Republike Hrvatske (2020). *Vlada na sjednici donijela mjere za pomoć gospodarstvu.* Preuzeto 14.3.2021. s https://vlada.gov.hr/vijesti/vlada-na-sjednici-donijela-mjere-za-pomoc-gospodarstvu/29137

Vlada Republike Hrvatske (2014). Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.- 2020.). Preuzeto 5.2.2021. s https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije/Strategija%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva.pdf

Vlada Republike Hrvatske (bez dat.). *Europa 2020.* Preuzeto 19.2.2021. s https://vlada.gov.hr/europa-2020/19454

World Bank (2020). *Poverty- Overview.* Preuzeto 18.2.2021. s https://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview

World Inequality Lab (2018). *World inequality report 2018.* Preuzeto 16.2.2021. s https://wir2018.wid.world/files/download/wir2018-full-report-english.pdf

Popis grafikona

Grafikon 1. Omjer S80/S20 za Europsku uniju u 2019. godini (Izvor: „Eurostat“, 2021) 10

Grafikon 2. Ginijev koeficijent za zemlje Europske unije u 2019. godini (Izvor: „Eurostat“, 2021).....13

Grafikon 3. Stopa rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku prije i nakon socijalnih transfera (Izvor: "Eurostat", 2021).....29

Grafikon 4. Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti za Republiku Hrvatsku i pojedine članice Europske unije (Izvor: "Eurostat", 2021).....31

Grafikon 5. Stopa teške materijalne deprivacije za zemlje Europske unije u 2019. godini (Izvor: "Eurostat", 2021) 33

Popis tablica

Tablica 1. Kretanje omjera S80/S20 za Republiku Hrvatsku (Izvor: „Eurostat“, 2021).....11

Tablica 2.Kretanje vrijednosti Ginijevog koeficijenta za Republiku Hrvatsku (Izvor: „Eurostat“, 2021).....14

Tablica 3. Stopa rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku i pojedine zemlje članice Europske unije (Izvor: „Eurostat“, 2021) 26

Tablica 4. Kretanje stope rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku prema spolu (Izvor: „Eurostat“, 2021) 27

Tablica 5. Kretanje stope rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku s obzirom na stupanj obrazovanja (Izvor: „DZS“, 2019).....28

Tablica 6. Relativni jaz rizika od siromaštva ta Republiku hrvatsku i pojedine zemlje članice Europske unije (Izvor: "Eurostat", 2021) 30

Tablica 7.Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj i određenim zemljama članicama Europske unije (Izvor: "Eurostat", 2021).....31

Tablica 8. Stopa teške materijalne deprivacije za Republiku Hrvatsku i pojedine zemlje Europske unije (Izvor: "Eurostat", 2021) 34